

ORAS

Rahvalik teaduse, kirjanduse-
ja kunstiajakiri

№ 4 (13)

Leeningraad

1926-27

Pr. R. Kretzwaldi
nim. ENSV Riiklik
Raamatukogu

A. Rodin

Mõtleja

S. Tshehoniin („Пламя“)

„ORAS“ Ainus eestikeelne juttude, teaduste ja kunstide pildiajakiri Nõukogude-Liidus

Ilmub 6 korda aastas ja maksab 3 rbl aastakäik. Üksik number 60 kop.

№ 1-2 (10-11) *A. Leo* kaanejoonistus. *J. Anwelt*: Mahtra sõjamees Hans Heilmann (joonistus). *J. Klever*: Talwehommik (pilt). *W. Buk*: Sula (37 luuletust). *Jul. Tamberg*: Üle piiri (jutustus). Marsiäljal 18. juunil 1917 (pilt). *Wsewolod Iwanow*: Partisaanid (jutustus). Külakurnajad (fotografia). *Panteleimon Romanow*: Jutuajamine. *Aleksander Deutsch*: Mister Hopkinsi ööjuhtumine (jutustus). *N. Lapshin*: Millest elab kunst Nõukogude-Liidus. *Ain Rannaleet*: Wälja kitsikusest. *W. Buk*: Kirjandusliste jõudude organiseerimisele. *H. Pöogelmann*: Kirjanduslised ääremärkused. *N. Semasshko*: Tehnika ja arstiteadus. *N. Pärna*: Haigustest ja nende arstimisest. *A. Mihailowitsch*: Elu ja surm, ihu ja hing. *M. Dubjanskaja*: Mis on witamiinid? *Ain Rannaleet*: Me koidu tõrwikite walgel (luuletus). *E. B.*: Aatomi sisemine jõud. *A. Päärson*: Sooserwal (luuletus). *A. Murawjof*: Kuidas maakera liigub. *E. Heidepark*: Mägedetütar (mõistujutt). *A. Dernowofarmolenko*: Ärge lööge lapsi. Iludus ja terwis. 6 päewapilti Tallinna noortööliste spordiseltsidest. *Ain Rannaleet*: Arwustawaid märkusi. Pealeselle *Tshehoniini*, *Vidbergi*, *Dobrokowski*, *Brodatõi*, *Viduse* ja teiste joonistused algu- ja lõpuilustustena.

Kaksiknumbri hind 1 rbl.

№ 3 (12) *Dante Sodini*: Murtud, mitte painutatud (skulptuur). *Ain Rannaleet*: Hällilaul. *Ain Rannaleet*: Veli (lugulaul) *G.* ja *K.* joonistustega. *Eduard Hertlein*: Mis meil Jeesusest teada on? *K. Winograadowi* joonistusega. *Mürgioja*: Puudulik mast (mõttesalm). *M. Dobrokowski*: Hõõwelpingi taga (joonistus). *W. I. Leenini* kirjad *A. M. Gorkile*. *E. Heidepark*: Wangikambris (luuletus). *M. Dobrokowski* joonistus. *Wsewolod Iwanow*: Partisaanid (jutustus, lõpp). Nõukogude-Wenemaa kaart sisesõja ajal. *Paul Huber*: Wiirastusline öö (jutustus pildilustusega). *Aleksander Ossipow*: Kunst kõigile, kõigile, kõigile. Päewapilt: Raadio wabrikutöölaliste-klubis.

Üksiku numbri hind 55 kop.

№ 4 (13) *A. Rodin*: Mõtletja (skulptuur). *Ain Rannaleet*: Veli (lugulaul, lõpp) *G.* ja *K.* joonistustega. *Eduard Hertlein*: Mis meil Jeesusest teada on? (Järg.) *J. Lch.*: Mõtted ja sõnad (mõttesalmik). *Prof. J. D.*: Mis 1927. aastal taewas sünnib? *W. I. Leenini* kirjad *Maksim Gorkile*. *Oskar Kullerkupp*: Soow (luuletus). Lõbumängid noortele (5 joonistusega). Pilge ja nali (5 pildiga). *J. Depman*: Kellega kah Eesti tsensorid sõda pidasid. („Wabaduse wool“ ja tsensor Pawlowski. Ka wiimse eksemplaarini. „Meie Matsiga“ maadlemas.) Pealemuu *Tshehoniini* ja teiste kunnikkude algu- ja lõpujoonistused.

Üksiku numbri hind 60 kop.

Talitus: Leeningraad, Fontanka 53. Telefon 5-97-54. Postiaadress: Ленинград, Фонтанка 53, „Кюльвая“ (ehk „Oras“).

KUUKIRI Klassiwõitlus 1927. AASTAL

Tellimisehind 1927. aastaks on 2 rbl 40 kop., pooleks aastaks 1 rbl 20 kop. ja weerand aastaks 60 kop. Üksiku numbri hind suuruse järele 25—50 kop.

Kõik seni ilmunud „Klassiwõitluse“ numbrid jaanuarist 1919 kuni tänapäewani on weel saada. „Klassiwõitluse“ sisu ei wanane. Üksigi „Klassiwõitluse“ nr ei peaks vähemalt ühesgi raamatukogus ega punases nurgas puuduma, kuni nende tagawara weel pealadus jätkub. Nr 1—72 on 12-numbriliste köidete kaupa saada, iga köite hind 2 rbl postiga. Kes vähemalt 3 köidet korraga tellib, saab köite 1 rbl 50 kop. eest. 1926. aastakäik (nr 73—78) maksab 1 rbl.

Talitus ja pealadu: „Külwaja“, Leeningraad, Fontanka 53, kort. 9. Telefon 5-97-54. Postiaadress: Ленинград, Фонтанка 53, „Классивыйтлус“ (ehk „Кюльвая“).

Wastutaw toimetaja: *H. Pöogelmann*. Wäljaandja: „Külwaja“.

VELI

G. ja K. joonistustega

(Lõpp)

Paks öine mantel mähkis ilma.
Ja magas loom, ja magas lind,
öös lõhnas pehme sambla pind.
Siit ühtki tuld ei särاند silma.
Kuuskladvas rippus sirpjas kuu.
Ta kahvatu kui pleekind luu.
Mets ümises vaid tasapisi
ööst muinasjutte imelisi.

Ei nähtud kaugeid ilmakaari —
neid kittis sügisöö must liim.
Ei raiund kerves, täksind kiim.
Vaid huikas kull kesk puudesaari.
Ja taevas Sõela tihe sari.
Läks kõrgel kuskil luigekari.
Kuis kutsus, kutsus isaluik...
Hell südamesse vaibus tuik.

Siis äkki... Kes seal soo peal liigub?
See on ju Veli. Ehmub soo.
Ta sammu taktis kergelt kiigub.
Ei võhikut siit välja too
vist ükski ime. Veli tundis,
et eksind. Rahule end sundis.
Siin mustad laukad, rabaveed —
nüüd talle kardetavad need.

Öös särab miski salaliselt.
Oh, see vist ainult haava känd...
Seal küüras kogu — kidur mänd.
End tabab hirmsalt mõtlemiselt:
kui oli alles laps ja noor,
siis soosse eksis vanamoor.
Ei miski annud otsimised.
Oi, viirastused metsalised...

Siis nagu hüiaks teda keegi...
Ta tardub nii...

„Miks, hirmus vaim,
soovaim, mind kutsud? Oma leegi
sul usaldan. Kas inimtaim
sul raskeks liiga kanda läinud?
Kuis lapsena siin tihti käinud...
Siin armas kuldne murakas
ja rästik-madu madalas.“

„Oi, soo, suur, sügav, salaline...
Kui sul on tilka halastust,
siis inimviha mõistad just.
Mul rinnas hiiglapõlemine,

mul armas olla mässaja.
Tead sa, mis maitseb: ihata,
uut tõde kuulutada raudset
ja ülivõimu tunda kaudset?...”

Nii sonis Veli. Raba aga
vait. Kuulas... Iga üksik heal
kui vali hüie seljataga.
Kuu vajus alla metsa peal'.
Ja siis... Soo külmetuses hangus,
siis algas vaikne lumelangus.
„Lund esimest, lund esimest...“
käis kahin puude ridadest.

Ja jälle päev. Ju kaunis vara
tee Velje järve ääre viis.
Seal märkas eemal neitsi ara.
Ei olnud Kai, ei olnud Liis.
„Kes see võiks olla ometigi?“
Nii mõteldes ta kõndis ligi.
Neid suuril silmil vaatas meest
ja tõstis pesu märga veest.

„Kas jõudu!“

„Jõudu tarwis ikka.“
„Kas ütleksite, kuhu toond
mind tee, mil lõpeb ükskord soo?“
„See Metsa talu.“

Imelikka
silm pilke heidab tuliseid.
Kes, pagan võtku, on see neid?
„Kes oled?“

Aimdus täidab Velle.
Siis tüdruk vastab: „Olen Helle.“

„Mis? Helle? Ma ei tunnud ära.
Küll tuttav nagu kõnetoon,
nii tuttav sõstrasilma sära
ja kulmu ümargune joon...“
Nii Veli rõõmsalt naerdes teatas.
Neid pilgu kokkunu tal peatas.
„Sa Veli?“

kajas küsimus —
arg nooruspõlve mälestus.

„Ei sul ei ole karta vaja,
kuigi ma hulgas, osaks surm.
Mul pole varju, pole maja...
Mul koduks mets, soo, niit ja nurm.“
„Kuis said sa siia?“ küsimine.
„See lugu päris hariline.
Kuid näed, kui väsinud mu samm.
Mul nälg... Mul varsti kadund ramm.“

„Sa oota. Toon sul siia süia.“
„Oi, kallid, tänan südamest.
Kuid tea, et mitte sõna sest...
Ma siin. Mind tasakesi hüia.“
Neid kiirelt kadus lepikus.
Kuid Velje valdas väsimus.
Ta raskelt istus teele maha.
Nüüd tulgu hea või tulgu paha.

Mõis uskus õpetaja kõnet,
et Veli järves uppunud.
Jäid kasakatest ainult mõned. —
Kuid mehed külas rahutud.
Küll mööda esimene vaatus,
kuid nad ei tea, mismoodi saatus
on taband Velje. Keegi loo
lõi, kuidas Velje neeland soo.

Mart aga hiilis tihti metsa,
ta ütles ise: jahile —
et silmi petta vahile.
Kuid Liisule:

„Eit, vaata, et sa
ei piiksatagi sellest loost.“
Ei leidnud Velje Pimesoost.
Siis aga ükskord koiduajal
sai kätte Velje mäna najal.

„Noh?“

„Tasa. Kõik on läinud hästi.
Mõis enam otsida ei tea.
Aeg tulnud. Ütelda mind kästi,
et mehed ootel. Meeles pea.“
„Oh, ole terwitatud, vennas!
Miks hoian siis veel peidus ennast?
Kas lähme?“

„Tasa. Tasa. Veel
ei loida siinpool tulekeel.“

Nii lahkusid. Aeg aga valmis.
Mäss mattis maad ja mattis merd,
mäss vaimustas hulljulget verd,
mäss sosinas, mäss keeldud salmis.
Väed idas Jaapan lõonud ju...
Oi, Vene riik suur, ääretu,
nüüd puruks löö ka orjaahel,
mis seisab tuleviku vahel.

Ööd magab Veli aidalakas.
Ei Andres teagi aimata,
et võõras tema viljavakas.
Sest Helle vaikib hirmuga.
Päev otsa Veli soo peal rändab,
seal oma mõtetega jändab —
ja õhtul tallu jälle poeb,
kus rahutumalt tunde loeb.

Kord hilja õhtul järvekalda
ta trehvab Hellet ilusat.
Neid midagi näib mõtlevat.
Kuid Veli küsida ei malda,
mis meeles tal. Ta põlemist
sees enda peidab salalist.
Ta rõõmust ärew... Tüdruk aga
eest tahab joosta tuhinaga.

Ta järel haarab Veli. Helle
siis sattub käte vahele.
Ilm? Unustavad hoopis selle,
mis nüüd see neile kahele?
Neid värisemas tasakesi...
Ja vait, nii vait on järvevesi.
„Sa armas mulle, metsaneid...“
Siis äkki tunneb siidiseid

ta kaelal käsi. Otsimata
suu leiab väikse, magusa,
mis mitu korda suudleb ta.
Järv vaikib õhtus sosinata.
Vees kuju kaks kui sirged puud
niisama andvad vaikselt suud.
On ainult virve rannal kaugel.
Nii suudlus kestab kuni raugeb.

Siis nagu väik lööb Helle rinda.
Ta äkki kokkub. Hõõgub palg
läind kahvatuks. Missugust hinda
see suudlus maksab? Nõtkub jalg...
End Veljest kähku rabab lahti,
ja enne kui see leiab mahti
üht sõnakestki hõigata
läind neiu joostes minema.

Tumm seisab Veli nagu vari,
„mis see nüüd oli?“ pärides.
Sees miski põleb närvides,
peas hulgub soove terve kari,

kõik meeled segand järsak sööst.
Ta roidund nagu suurest tööst.
Nii hulgub, hinges põlev janu
ja pea täis segast tähepanu.

Oi, teab: see kõik on unenägu.
Mis ühist temal sellega?
Kord ammu, suvel, siis kui kagu,
ta suudelnud nii Hellega.
Nüüd kahju sest, et minutine
saand võimust tuju eriline.
Mis arm? Jah, ainult väike ving.
Kuid suur on võitlus, tormihing.

Sai Veli ainult minna lakka,
kui keegi hõikas lähedal.
Kaks meest tal järel krabinal
ja kolmas laternaga takka.
Oi, häda... Mida teha nüüd?
Ei päästa karjatus, ei hüüd.
„Et olgu neetud siin see talu!“
nii hüiab, südames uus valu.

„Kes oled? Kes?“

„Mind ära puudu!“

„Ennäe mul härrat... Mässaja?
Käed siia!“

„Andres, jäta! Muidu...“

„Hei, mehed! Hulgust siduma!“
Ei Veli rüseluses võida.
Ta seotud.

„Vaata, kus mul nõida...“

Käevarre verde kriimustas
ja sõrme hoopis liimustas.“

Oh, mõtted, mõtted... Kus te võimus
ehk kus te vägi võidukas?
Miks ainult unistusi lõimus
siin soo peal sinividevas?
Te valland tihti ilmamüüri
ja seadnud tihti elu tüüri.
Oh, mõtted! Aidake nüüd mind...
Nüüd olen kulli küüsis lind.

„Noh, niisiis, käes. Ja annaks isand,
et surm tal oleks lühike.
Nüüd mõisa poole rühime.“
Veel Veli seisab tumm ja visa.
Ta võimetu. Siin võõrad väed
hullröömsalt sidunud ta käed.
Näod talle ainult hirvitavad
ja silmad — himurad ning avad.

Toas Helle. Veretud ta sooned.
Ta nagu nui, kuid silmad need
kui söed. Ju mööda metsateed
läind mehed. Vait on vanad hooned.

Kõik magab. Puudub söim ja kära.
Kuid Helle nagu arust ära.
End mähib äkki linsasse
ja nagu koer, kes ninasse

saand lõhna, tormab salarada.
Nüüd teab, kust nõrk on selle tiib,
mis Velje võllasurma viib.
Veel pole hilja kiirustada,
veel jõuab... Otse alla mäest
ta tormab joostes kõigest väest.
Rind lõõtsub, näole asub kohke,
silm lõkendab, suus valus ohke.

Neil silmis toores verejanu.
Jah, nüüd on käes see ihatud,
see metsaliselt vihatud
hull mässaja. Nüüd arveid vanu
aeg õiendada. Võtavad
ja mõisa poole tõttavad,
et enne koitu jõuda sinna
ja kustutada Velje rinna...

Nii rajal hobuste käib rida.
Mets ümber vaik ja must kui tint.
Kätt Andres katsub seda, mida
nüüd ümbritsemas valge pint.
Vang seotud kinni sadulasse.
Nii liigub rida pimedasse.
On meeste pea teind soojaks viin,
neid Andres jootnud õhtul siin.

Oi, Veli... Nüüd sa käsist seotud.
Sa asjata end pingutad.
Kõik otsas... Miks veel ringutad?
Pea higine kui ämbris leotud.
Kui Mart nüüd olukorda teaks,
ta aitama küll kohe peaks.
Ei! Olgem uhked. Jõuetu —
mis sest! Ei kaeba, nõuetu.

Ja tüdruk-saatan... Tegid mida?
Su suudlus oli juudase.
Et igavest' su keel saaks kida!
Ei enam asja muuda see.
Ei enam Liis ta juukseid sili.
Ta sadulas on küllekili.
Tee mudane. Ei ole lund...
Oh, lõpeks rutem hirmus tund.

Pead meestel näivad õige soojad.
Nad vannuvad teel kuradit
(neid sõnu terve külmit)
ja ülistavad ilma loojat.
Just räägivad, mil tuleb tali,
kui äkki... lõikav hüie vali.
Õöst kargab teele valge vaim.
Tast hobustel on paha aim.

Nad norskavad ja löövad nelja.
Kes kukub keset segadust,
kes vastu puud lööb ära selja,
kes vannub valget nägemust,
kes joobnult langeb kukerpalli...
Ei ole enam laulutralli.
Üks oigab siin, seal söimab kaks,
end mudas määrind koledaks.

Siis pauk käib öösse pimedasse.
Pea jalul kõik. Kuid vang on kus?
„Kus vang?“

„Läind?“

„Kurat, sadulasse!“

„Hei, järel!“

„Neetud õnnetus —

kuspoole?“

Metsas kerge petta
ja Andres lamab märkusetä.
Ei ole miskit parata —
jääb lasta ainult karata.

Veel kostab siis kaks väikest pauku
ja kisa. Tormab ratsanik
ja otsib metsas... Imelik —
ta leiab neiu, kukkond auku.
Soo tahab neelda õnetu.
Kuid vang? Vang ongi kadunud.
Neid tõstetakse sadulasse
ja jälle rong kaob pimedasse.

Õõ oli vaik. Teel puhkas uni.
Järv auras must ja põhjatu.
Vang põgenes. Vang jooksis, kuni
nii pöosa langes väsinu.
Ta ümber soos käib udu ringi.
Kuid südamesse asub mingi
hulljuljus. Elab! Elab veel...
Ei alla vii nüüd ükski neel.

Näe, taevas juba koot ja reha.
Aeg juba... vist nii umbes kaks.
Kuid meeles ainult kättemaks.
Sest tuksub süda, tuikab keha,
sest kõrvus vere kohinad
ja silmis viirud rohekad.
Oi, Andres, söima, sülga sappi —
ei taeva väed sull' tule appi.

Ta surub sõrmed rusikasse,
ta tormab jälle kiiruga.
Nii jõuab metsa pimedasse,
soo uniselt jääb aurama.
Puist mööda, üle kände lendab...
Nüüd jälle Veli leidnud enda.
Ta nagu uhkes lennus kull,
ta mässaja, kõik muu on null.

Üks eesmärk: mäss... Ja tuhat jalga
on valmis järel tulema,
on valmis võitma, surema.
Sa ole mees ja ainult alga...
Nij jõudis teele. Küla sõrv
ees paistis. Kuulas... Tema kõrv
ei püüdnud ühtki võorast kaja.
Kui surnult magas iga maja.

Ta koputas. Ei vastand keegi.
Veel kord. Rind mühas. Veri kees,
peas süüdand hiigla mõtteleegi.
Siis keegi kõhis onni sees.
Ja viimaks sammud ukse taga.
„Kes sarvik, kolab ega maga?
Mis vaja?“

Hääles unises,
mis kuulub seespool kõhides,

on tunda taati.

„Olen mina...“
nii vastab. Vaikus. Viimaks seest:
„Kes „mina“? Mitu tuhat meest
on sarnaseid.“

„...soost.“

„Veli, sina?“
Ses hääles kuulda imestust.
Taat pikkamisi avab ust.
Ja viimaks, viimaks on see lahti.
Mees sisse astuda saab mahti.

Kas see on Veli? Tulge appi!
Näos näha surm ja näha õud.
Kuub mitmest kohast nõuab lappi.
Kuid silmis tormiline jõud.
Ta ukse järsult kinni paiskab,
sekundi seletuseks raiskab,
teeb liigutusi ägedaid
ja heidab pilke põlevaid.

Jõud läbistanud keha kõhna.
Näol haav. Kuid silmis põlev lont,
kus leegib hirmus mässutont.
Ja nina haistab verelõhna.
Suu ääres sügav, uhke joon
ja hääles sõjamehe toon.
Ning kõne nagu kosevesi,
mis kisub kaldast kivikesi.

Mart tõusis. Tõusis Kai ja Liisu
ja naabrusse läks sõnum kiir.
Mees kiirelt jalga tõmbas viisu,
mees salaline nüüd kui hiir.
Kui leek see sõnum külla viskus,
kõik mehed äkki kaasa kiskus.
Neid vaimustanud Veli hõik.
See püha seadus... See on kõik.

Püss, hangud, vana roostes tapper,
nui, kerves — see nüüd väga hea.
Õös kasvas vägi uhke, vapper,
üks kõigi pea, kõik ühe pea . . .
Mees mehe silmis luges kiiri
ja vabaduseiha piiri.
See laius suur kui roosa koit
ja sähvis kumades kui loit.

Siis kaenla alla võeti tõrvik
ja löödi pähe müts ning rätt.
Ei surutud üksteise kätt —
kõik tulid. Vana küla sõrvik
rauk Mihkel seegi.

„Kuju jää!“
poeg käskis, „homme kõik on hää.
Maad saame, vabadust ja leiba,
kõik saksad lööme aiateiba.“

Ja läksid. Püss neil andis jutgust.
Nüüd mehed võimsad mässajad
ja mängus trumpi ässajad.
Kui varjud läksid läbi mulgust
ja läbi muda, läbi vee
viis mõisa poole tuttav tee.
Mõis muretult ja raskelt magas.
Kuid juba käsku Veli jagas.

Ja kõlinal läks aken puruks.
Koer haugub puuris vihane.
Õu kihab, muutub nagu turuks.
Õös kuskil piiksub tihane.
Siis palkonile ilmub kuju
ja kohe meestes tõuseb tuju.
Ju lendab sõim. Ju langeb uks.
Mõis muutub äkki rahutuks.

Pauk . . . Kogu palkonile kukub.
Käib majas kiljatuste koor.
Ju laudas käsib vanamoor,
kang murrab keldriukselt luku.
Kui rõngas surub tihe ring
ja pigistab kui surmav ling.
Toas mõisnik haarab püssi halja,
kuid põgeneb . . . Ei ole nalja . . .

Kolm kasakat kui peata kanad.
Nad põgenevad. Viina ving
peast aurunud, kui kaalul hing.
Nüüd maksetakse võlad vanad.
Jääb maha ohvitser ja need,
kes hilised. Neil eluteed
on käidud. Juba süttib lõke.
Ei enam hoia mingi tõke.

November, leegi taeva sütta
ja murra uksed mürinal!
Las tantsib lõke taeva all,
las mõisahooned ilmat kütta.
„Nüüd, kantnikud ja moonakad —
siin tuleviku väravad . . .“
Ei tulest pääse enam keegi:
Max-papagoi — jah, mitte seegi.

„Nüüd, ori, tund on tulnud. Maksa
nüüd kätte aastasaja piin.
Raudrusikaga julgelt raksa,
löö puruks trellid, ketid siin.
Suur sügis see. Nüüd ära vantsi,
nüüd torma, lõhu, hõiska, tantsi! . . .
Nüüd mured mustad unusta.
Oi, mehed! Laulda tahan ma.“

„Saksad-e surevad-e,
mõisad põlevad-e,
talupojad saavad aga mõisamaad.“

Saksad-e surevad,
mõisad põlevad . . .“

Ja nõnda läks. Öö lauldi läbi,
 öö nagu unenägu see.
 Hull rõõmust nuttis Mihkel Käbi
 ja pühkis oma silmavee
 tööst väriseva rauga-käega.
 Ta 80 aastat väega
 siin leppind, ülevõimuga,
 on leppind peksu, sõimuga...

Nüüd aga — eluaegne ootus,
 suur hommik, püha igatsus —
 käes! Täideläinud salalootus,
 käes hingemaa ja vabadus.
 Ei ole mõisnikku nüüd kurja,
 võib sirutada jälle turja,
 võib kütkeid käsilt paisata
 ja rõõmu tansus raisata.

Ja külas vaesedlapsed söövad
 vist esimest korda õleta
 head leiba. Nälg ei põleta.
 Rõõm onnis. Mehed põllul lõövad
 maa sisse teibad.

„Sinu — see.
 See — minu. Siin on vahetee.“
 Kõik elu uus. Oh, sina taevas,
 kuis mõisnik ometigi vaevas!

Kuid Veli püsida ei malda,
 ta mõisast mõisa kihutab.
 Teab: jõgi vooland üle kalda,
 nüüd tammesid ta nihutab.
 Kõik härrad häda kuuldes — pakku,
 kas jäägu jalad jooksust raku.
 Mäss Ülesool, kus mõisnik Braun...
 Mäss Lehtses... Raadjal sama saun.

Te näinud kõik, kuis kevad lõhub
 jääd jõgedel, kuis langeb sild,
 kui jõgi paisul peale rõhub,
 kuis kuhja süütab tulekild?...
 Need loodusmässu kujutasid.
 Nüüd aga hoogsalt ujutasid
 niisama kevadised veed
 kõik ühiskonna kõnniteed.

On Veli ees, on Veli taga,
 on Veli siin ja igalpool.
 Ta liigub kiirelt nagu nool
 ja kunagi ei puhka, maga.
 Tal kaasas vaimustatud salk,
 kel sõjariistuks jäme malk,
 paar püssi (üks neist ainult lasi) —
 see oli juba uhkusasi.

Hulk... Sinust ajalugu tekkind,
 hulk, õiguse sa välja tõid.
 Hulk vihakarikat küll mekkind,
 nüüd oma raudse käega löi

ja heitis põrmu uhke Rooma.
 Hulk võimas purustama, looma,
 hulk piramiidid ehitand...
 Hulk, kus su igatsetud rand?

Oi, tulesid, mis öö sees kajab,
 kui oleks suurem jaaniöö,
 kui oleks suvi, heinatöö.
 Kuid pilvist valget räitsa sajab.
 Talv juba. Kerged lumeteed,
 mis mööda libisevad reed.
 On kuused ilusad kui pildid.
 Mees metsa läheb, jalas vildid.

On hommik jälle rõõsk ja hele.
 Teel pakane teeb tegemist
 ja haarab ninast jalalist,
 seob purikadki habemele.
 Ja korstnad suitsevad kui piibud.
 Peaaegu püsti suitsutriibud...
 Ja enam mets ei humise.
 Talv köitnud keele lumise.

Nüüd teine elu algab vallas,
 kõik läheb lihtsalt, koduselt.
 Kus enne mure südant tallas,
 nüüd lootust leiad asemelt.
 Saand omasemaks kõnekäänud
 ja Veligi on väiki jäänud.
 Ta vallas käsku jagamas
 ja sinna-tänna sagamas...

Ja veel kord sinu juure saame
 Sankt-Seterburg. Su südames
 uus vägivald ju idanes.
 Kesk peeglid, valekulda, raame
 ja puuderdatud nukkusid,
 kus kojamehed tukkusid,
 uut tehti rasket sõjaplaani:
 kuis rahvast jälle heita maani.

„Kas Baltimaal“, nii ütles Vitte,
 „on lugu tõesti nõnda hull?
 Ei taha uskuda ma mitte.
 Aeg näitab . . . Elab keisrikull.
 Ja Prantsusmaalt ju saame laenu.
 Veel sõjaväes ei ole vaenu.
 See aitab. Mis siin salata —
 meil tuleb Baltist alata.“

„Nüüd Trëpov, alga!“

Kuulsaks saavad
 need sõnad. Marsib juba pikk
 öös soldati julm püssitikk.
 On rahva rinnas jälle haavad,
 on jälle veri, hirmus hõik,
 on läbi hinge terav lõik.
 Ju neiud nuuksuvad ja emad
 ja mehed peavad põgenema.

Ja maal käib raske hädakisa.
 Teed meeletused näitsid, kust
 käis kasak, tuues õnnetust.
 Poeg suri, üles poodi isa
 ja emad noored teotati.
 Õõl silmi nutus leotati
 ja jumala käest hüüti abi . . .
 Kõik sõtkus karistaja kabi.

Koolmeister oli vaimustatud . . .
 Ta Metsale kord kiirustas,
 et pihtida seal oma patud.
 Kepp seljal kätes mõlemas —
 nii jõudis viimaks järve ääre.
 Siin lumi küünis üle sääre.
 Ta astus tuppa, läkiga
 peas — vana karvakäkiga.

Toas oli soe ja õige mõnus.
 Seal Andres istus, hambus plip.
 Jutt kohe mässu peale viib.
 Koolmeister, muuseas, nõnda sõnus:
 „Ma arvan, mõtted neil on ehed
 ja mehed — päris tublid mehed.
 Mis tegi härra, nurjatu?
 Neilt seitse nahka kooris ju . . .“

Siis Andres röögatas kui karu
 ja sülgas.

„Nii. Sa arvad nii?
 Nüüd sinust viimaks saan ma aru.
 Mis tegid mõisas hiljuti?
 Kui lugu nii, siis . . . välja majast!
 Ennæ mul tarka kus . . . Misajast
 sa sarnast juttu kaagutad?“
 Nad äkki vaiki mõlemad.

Koolmeister läks. Sest päevast saati
 ei iial astund Metsale.

Teab: Andres kuri inime.
 Ta vihkab otse Metsa taati.
 Siis ükskord vara koidu eel —
 nii räägib temast rahva keel —
 ta joonud tühjaks mürgiklaasi,
 end purustand kui vana vaasi.

Kuid vallas liikvel rasked teated
 ja liikvel karistusesalk.
 Tal ikka mõisades on peated.
 Ja siis on rahval saatus kalk.
 Ei võinud seda arvatagi,
 et pidi nõnda minemagi . . .
 Kesk õue löödi kõrge völl.
 Sai märjaks pisaratest põll.

Ka Kõrgesaare jõudis äike
 kesk jaanuari. Temaga
 suur kustus vabadusepäike,
 õnn kadus hirve-emana.
 Salk kasakaid kord mõisa ilmus,
 kus löödi üles völl ja silmus.
 Ja algas hirmus kohtutund,
 mil polnud puhkust, polnud und.

„Oi, Veli, Veli . . . Kus sind peita?
 Sind otsib kasakate piik
 ja õues ootab hirmus kiik.“
 Kuid igalt poolt nüüd üles leita.
 Sealaudad, sarad puistavad
 ja ukсед maha löövad nad.
 Siis Veli püssi pika võtab
 ja otse metsa poole tõttab.

Ta järel sõim ja kisa kuri
 ju kuulub hääles lähedas.
 Ja Veli lumes raugemas.
 Oi, häda! Hobu kõikuv turi
 seal kannab meest . . . Kuid korraga
 end Veli heidab sihtima.
 Pauk raksatab ja hobu hukub.
 Mees lunde kukerpalli kukub.

Kuid Veli üles, jälle pagu . . .
 Mis teeb kõik, isegi ei tea.
 Ta püssi paiskab. Ise nagu
 noor põder. Hüüded:

„Seisa! Pea! . . .“
 Kuid Veli jookseb. Tema taga
 on sõim ja kära. Äkki aga
 käib nõksatades hele pauk.
 Ta langeb tummalt, seljas auk.

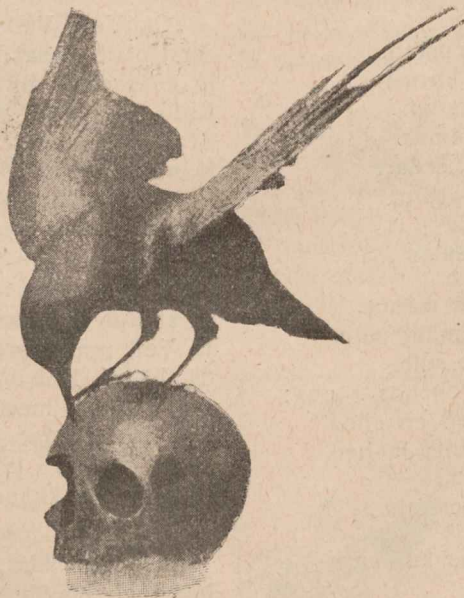
Ta langeb... Hoigab... Weri tilgub.
 Ju mõtted püüdvad hajuda.
 Nii lunde tahaks vajuda.
 Veel mälestusi, õrnaid pilgub,
 kuis esimest ta ihkas lund...

Ning siis, kui tuli armas tund,
 siis püüdis rätse suul ja käsil.
 Ah, kuidas, kuidas nüüd on väsimus...

LÕPETUS

Oi, tumehallid, kasteheinad
 ja piparmündi lilla nupp...
 Oi, suviõised soojad leinad
 ja kullakarva kullerkupp.
 Ma rahutu. Mu süda raske.
 Mind endi keskele te laske.
 Seal hingana vaikset väsimust,
 joon hallikkarsket lahutust.

Maakeral võitlust on nii palju.
 Kes nõrk on — pole võitleja.
 Aeg, raudset tahtet küpseta,
 meid kindlaks tee kui Soome kalju.
 Kuid siis, kui juhtub vaba tund,
 kui pole öösi kaua und,
 siis tulen jälle — kauged männad
 ja sammetised oravhännad...

K. Bunorpagol.

Мисъуеуъ 261

Professor Eduard Hertlein'i uurimistöö

(Järg)

III

Wäljaspoolt ristitogudust olewatest teadeteoajatest Jeesuse üle tuleb esimesele kohale panna väga tähtsat ajaloolast, kes üks kõige tähtsamatest kirjandusest ja wanaaja ajaloolastest ja kahtlemata kõige tähtsam Rooma ajaloolane oli, nimelt Cornelius Tacitus't. Oma „Annalide“ (ajaraamatute) 15. raamatust jutustab ta 44. peatükis, keiser Nero ajal, 64. aastal, Roomas olnud tulekahju puhul sellest, et Nero kristlaste usulahu liikmeid linna põlema süütamises süüdistanud, et kahtlust enda pealt kõrvaldada. Selle süüdistuse tagajärjel alanud raske kristlaste tagakiusamised. Tacitus seletab sel puhul, et usulahu niini tulewat sõnast „kristus“ (teist nime Tacitus ei nimeta), mis nimetust kannud see mees, kes keiser Tiberiuse walitsuse ajal Rooma asewalitseja Pontius Pilatuse poolt surma saadetud. Niimoodi märgib Tacitus tähendatud „kristuse“ surma koha ja aasta õige täpselt üles. See pidi Tacituse jutustuse põhjal sündima mitte kaua enne 36. aastat peale kristust, mil aastal Pilatus asewalitseja ametist lahiti lasti, ja muidugi mõista Palestiinas, kus Pilatus asewalitsejaks oli. Tacitus wõis seda kirjutada mitte hiljem kui 117. aastal. Midagi muud selle kohta ei wõi meie kuigi kindlasti ütendada. Kõigepealt ei wõi meie midagi kindlasti üelda selle üle, kust Tacitus oma teate wõttis. Milgi tingimisel ei wõi oletada, et ta mõnda ametlikku allikat selle-

juures tarvitas. Sest ei wõi kuidagi arvata, et niisugune kõrgetraadiline härrasmees oleks ennast selleks tülitama hakanud, et tema filmis nii tähtsusetu asja pärast arhiiwiteateid minna otsima. Tacitus tarvitas küll arhiiwiteadmeid, aga ainult neil kordadel, kui kõnes olid Rooma riigidiguse wõi tema riikluse arenemise küsimused. Aga seda ei wõi mõeldagi, et tema oleks ennast tülitanud kroonu arhiiwide sorimisega, kui kõnes oli isik, kelle wasta huwitust wõisid tunda ainult inimesed, kes tema nime kandsid ja kelle peale Tacitus põlguse ja jälkusega waatas. Ja seda tunnistab Tacitus ise, kinnitades et kristlased inimesesoo wihtkajad on. Et Tacitus Palestiina prokuröri arhiivi ei tarvitanud, on sellestgi näha, et ta surmasaadetu nimegi ei tea, kuna ju Uue testamendi kirjades ja teistes ristiisu kirjutustes seda Jeesuseks kutsutakse. „Kristus“ tähendab aga „messiat“, kuninglikku päästjat. Kristuse nime tarvitamine on ainult messia austaja suus mõeldaw. Imelik kohtuprotokoll oleks see ametlik dokument, milles seisaks, et „kristus“ — „teine lunastaja“ surma mõisteti! Ei ole sugugi mõeldaw, et Rooma ametlik dokument, kui see olemas oleks olnud, „kristuse“ tõelist nime „Jeesus“ ei oleks ette toonud. Mida enam Tacituse tunnistuse peale tuetajad selle ajaloolase täpsust ülistawad, seda raskem on aru saada, miks Tacitus kristuse nime ei nimeta. Just ümberpöördukt, see asjalugu, et Tacitus ainult „kristuse“ nimetust tunneb, millel ainult usuline tähendus oli ja mida kristlased üksi tarvitasid, näitab et siin meil

ristiusulise allikaga tegemist on, mida pealegi ehk Tacitus ka mitte ise ei tarwitanud. Tacitus oli Aasia asemalitseja sel ajal, mil naabruses asuwa Betaania asemalitsejaks Plinius Noorem oli, kel teenistuseasjus tihti kristlastega tegemist oli. Wõib õige julgelt oletada, et Aasia asemalitsejal ka tema ametipiirkonnas uue usulahuga kokkupuutumisi oli. Sel juhtumisel wõis ta ristiusuga tutvust teha süüdistatawate kristlaste ülekuulamistel. Kui lugu nii on, siis kautab Tacituse kirjutus kristuse üle oma otsekohese tõestawa wäärtuse nende tunnistuste kõrwal, mis kristlaste käest tulewad. Tacituse jutustus kinnitab aga ühte, nimelt et 110. ja 117. aasta wahel peale kristust ristiusuliste keskkel jutustus kristuse surmast Pilatuse all juba käimas ja ristiusu ametliku usutunnistuse osaks oli.¹

Kristuse nimi leidub ka tähendatud asemalitseja Pliniuse kirjawahetuses keiser Trojanusega (98—117. a.). Selles kirjawahetuses teatab asemalitseja keisrile, et Betaanias lagunewat laiali ja kaswawat arwulistelt kristlaste usulast, selle wasta kohtuprotsessid käimas olemat. Asemalitseja küsib keisrilt nendeks juhusteks juhtnõu. Pliniuse kirjelbatud kohtuasja käigust on wealemuu näha, et kristlased oma kristusele kui jumalale kiidulaule laulwat. See märkus kinnitab ainult seda, et Betaania kristlased kristusele jumaliku au andsid, teda kui jumalat kumardasid, milles ju keegi ei lastlegi, aga selles teates ei ole juttugi sellest nagu oleks need kristlased kristuses inimest, lihast olewust näinud. Ka siin on ifeloomulik, et Jeesuse nime ei nimetata.

Weel pahem on lugu selle märkusega, mis leidub esimeste keisrite elulugude kirjutaja Suetoniuse kirjutuses (Claudius, 25). Suetonius teatab et keiser Claudius juudid Roomast wälja kihutanud, sest need olla Chresto ässitamisel (impulsore Chresto) korratusi toime pannud. On ju, muidugi, küll wõimalik et siin pärisnimega Chrestos tegemist on, sest see nimi, mis Greeka keeles „hea, tugew“ tähendab, olk õige laialt tarwitusel. On wäga wõimalik

et korratusi tekitaja juut, kellest Suetonius kõneleb, Chrestose nime kandis. Aga sel korral tuleb ju oletada, et ajaloolane rahutuste tekitajat Roomas arwab olemat, nii et see Suetoniuse teade Naatsaretii Jeesuse kohta kuidagimoodi ei wõi käia. Ja arusaadawalt ei ole siin juttugi sellest, nagu oleks see Chrestos ja Jeesus üks ja see sama isik. Kõige enam, mida hea tahtmise korral sellest jutust wõiks järeldada, on see et messia küsimuses juutide keskkel wõi juutide ja ühe Gebrea usulahu wahel waielused käimas olid, mis kuulujuttude selgusetu kujul ka Suetoniuse kõrwa ulatafid. Jeesuse eluloo kohta ei anna need Suetoniuse teated aga ka kõige parema tahtmise korral kõige wähematgi.

Ja sellega oleme meie kõik ette toonud, mis Rooma ajaloolased meie küsimuse kohta teawad üelda, aga Jeesuse üle ei leidnud meie sealt mitte midagi.

Greeka kirjanikkudelt wõikime meie nagu asjalikumaid teateid oodata. Nende hulgas on ju wähemalt kolm Jeesuse kaas-aeglast, kes sellekordse Rooma riigi idapoolses osas elasid, kes Jeesusega ühest rahusest ja kellest kats koguni Naatsaretist pärit olid, seega Jeesusega ühe kandimehed sõna täpses mõttes. Näib et need juba oleks pidanud sellest tähtsast isikust täielikka teateid andma, tähtsast niisäsi Juudamaal kui nende kodukohas Naatsaretis eriti.

Aga kõige meie lootuse peale waatamata ei leia meie sõnagi Aleksandria Philo kirjades Jeesuse üle. Ometi elas see suur teadusemees aastast 20. enne kr. kuni 40. p. kr., see on just sel ajal, mil Jeesuse õpetuse liikumine, peale tema ülesastumist Juuda- ja Galileamaal, hakatuse sai. Weel enam, Philo ei nimeta sõnagagi ka ristiusu üle, ehk ta küll kõige suuremat huwitust tunneb oma kodukoha usulise elu kohta.

Weel üllatawam on see, et teine ajaloolane, Justus Tibeeriast, kes Juudamaa „kroonitud kuningate“ ajaloo kuni Agripiani (kes 100. aastal p. kr. suri) kirjutas, ühte sõnagi ei ütle Jeesuse üle. Tema kodulinn Tibeeria, mis keiser Tibeeriuse auks selle nime sai, oli Galilea mere kaldal. Nii on siis Justus Jeesuse sünnikoha Naatsaretii õige lähedane naaber, aga selle peale waatamata ei lausu ta sõnakestgi Jeesuse üle, mis nii loomulik oleks

¹ Peale siin awaldatud seletuse on ajaloolaste hulgas weel teine waade olemas, mis tunnistab et Tacituse ajaraamatus leiduw koht kristuse üle palju hiljem wahela on pistetud. Niisugust arwamist laitseb peale teiste, näituseks, tõsisem Wene ajaloolane professor Wipper. Tõlkija.

olnud tema kirjatöös sijuliselt. Tõsi küll, meile ei ole, kahjuks, ühtegi Jeesuse kirjatööd alal hoitud. Aga wanaaja kirjanduse suur tundja Konstantinopoli patriarh Zozius, kes IX aastajal elas ja kel Jeesuse kirjatööd käepärast olid, tunnistab, et neis Jeesuse nimi mitte ette ei tule. Mii-sugust tunnistajat selles küsimuses aga usaldada võib, sest Jeesuse nime salgamist patriarhi poolt ei saaks kuidagi seletada.

Seda kindlamalt haarawad usuteadlased kinni Jeesuse kolmandast kaasaglasest Josefus Flaviusest, kes juutide mäsfu ajal (66—73 p. kr.) Jeruusalemma revolutsioonilise walituse wolitusel Galileas tegutsenaid wägesid juhatas ja pärastpoole sõjawangina Rooma wäeülema Wespasianuse armualuseks sai. Selle Wespasianuse tõstsiwad Siirias ja Palestiinas asuwad legionid hiljem keisriks. Kirjatöös, milles Josefus Gebrea rahwa terwet ajalugu kujutab ja mis „Muinsuste“ nime kannab, leidubgi see koht (18. raamat, 3, § 63), mis ütleb:

„Sel ajal astus üles Jeesus, sügawa tarkusega inimene, kui üleüldse õige on teda inimeseks nimetada. Imetegudegegija ja ühtlasi ka rahwadepetaja, kellelt rõõmuga tõekuulutust wasta wõeti; paljuski, nii juudalasi kui greeklasi tõmbas ta oma poole. Tema oli kristus. Kui meie wõimumeeste pealekaebtusel Pilatus tema risti lastis lüüa, siis ei löönud aga mitte kahtlema need, kes esimistena teda armastama hakkasid. Kolmandal päewal ilmus ta neile uueste elawana, mille üle, nagu ka tuhanda teise imeteu üle jumalikud prohwetid ette on kuulutanud.“

Nii siis: Jeesus oli messias, tõusis just kolmandal päewal surnuist üles, tema kohta käiwad Wana testamendi prohwetite ettekuulutused, kõik see on wana tuttauw laul, mida leelutada wõis ainult kristlane, kes kindel oli usuf ristiusu õpetusesse lunastaja üle. Sellesse Josefuse sõnumisse on lühidalt terwe kristuseõpetus kokku wõetud. Megi see tagasihoidlik toon, milles üleüldiselt äärmiselt sõbralik sõnum Jeesuse üle algab, juudab waewalt küll kedagi eksharwamisele wiia. Tõsi küll, alguses üeldakse Jeesus tark inimene olnud oawat. Kohe aga hakkab kirjaniku sulg tõrkuma. Ta nagu tahab endale oma hulljulgete sõnade eest karistust anda ja toob selleks kohe peale esimiste sõnade uskliku jutustuse

Jeesuse imetegude ja ülestõusmise üle. Kõik see toob ristiusulise selgitaja päewa-walgele, kes teiseusulisenä püüdis esineda, aga kolme rea jookfulgi oma osa ei suutnud etendada. Pealegi seisab see ristiusuline tekstiitaiendus ääremärkusena; arwatawaste loodeti seda pärastpoole teksti sisse puetada. Kõne all oawat kohta ei wõi kuidagimoodi eebrealase Josefuse tunnistuseks Jeesuse üle lugeda, juba sellepärast mitte, et see sõnum tekstiga sidumata ääremärkusena tolgendab ja üleüldist jutustusekäiku järskult rikub.

Seda suurema hooga haarawad usuteadlased teisest kohast sesjamas kirjatöös kinni, mida ainult kaudselt ehk Jeesuse kohta käiwaks wõib pidada (20. raamat, 9, § 200). Selles kohas jutustatakse, et ülempreester Annas oawat ülemkohtu kokku kutsumud „kristuseks kutsutud Jeesuse wenna Jakobuse“ üle kohut mõistma; kohus mõistnud selle ühes teistega surma. Paljudele paistab selle jutustuse iga sõna niitõrra kindlana, et iga mõte järeltegemise üle kaduma pidawat. Aga ka siin kaub iga kahtlus, kui arwesse wõtta õpetatud kirikuisa Origenese (suri 254. a. p. kr.) tunnistust, et Josefuse selle kirjatöö mõnes käsitirjas leidunud palju täielikumad teated kristuse wenna Jakobuse üle kui need, mis meiepäiwini on ulatanud. Selles „Muinsuste“ eksemplaaris, mis Origenese tarwitada oli, olnud weel seletus, et Jeruusalemma häwitamine 71. aastal p. kr. olnud jumalawits selle kuriteu eest, mis toime saatsid juutide wanemad, kes kristuse wenna surma mõistnud. Meieajani ulatanud Josefuse käsitirjades see koht puudub. Sellest näeme, et kristlaste täiendused Josefuse käsitirjas ühes eksemplaaris pikemad on kui teises. Seneesest mõistetaw on et käsitirjades, millega nii wabalt ümber käidi, kus oma tahtmise järele kord ühte, kord teist algtekstile juure lisati wõi ära jäeti, mingit wõimalust ei ole algteksti üles otsida.

Nii siis on Josefuse teine tunnistus Jeesuse üle niisama põhjendamata kui esiminegi. Ja siit tuleme üleüldisele otsusele: Rooma ja Greeka kirjanduses ei ole ühtegi wähemalgi määralt usaldatawat tunnistust Jeesuse üle. Waatame ehk annab paremaid tagajärgi ristikoguduse esimise ajajärgu kaasagne Gebrea kirjandus.

Selle kirjanduse hulka kuulub kahlemata kõigepealt Esra neljas raamat, mis warsti peale 70. aastat p. kr. Gebrea wõi Aramäa keeles on kirjutatud, kuigi meile ta ainult ladinakeelses tõlkes alal on seisnud. See raamat kajatab üpris elawalt Gebrea rahwa rahwuslik-usuliste küsimuste peale ja kõigepealt messia küsimuses. Ja selle peale vaatamata ei leia meie sealt sõnagi sellest, et ringfond inimeli, pealegi juudalasi, oleks kedagi furnut, keda weel hästi mälestati, messiaiks pidanud. See waikimine räägib wäga selget keelt! Niisama waikivad selles küsimuses kirjutused, mis tuntud on Genoti, Baruki raamatu ja „Moosese taewamineku“ nime all, ehk küll need raamatud algristikoguduse kaasaegsed on.

Talmudi kirjanduse ülewaatamisele ajudes pöörame kõigepealt selle wana tarkusefõnade kogu poole, mis „Wanemate ütelnuste“ nime kannab. Selle kogu peafõneaineks on wahetord Gebrea usutunnistuse ehk käsuga. Loomulik on oodata, et Gebra targad ja kirjatundjad ei wõi waikides mööda minna asjaolust, et uue usu-lahu looja Jeesus täielikult wõi osaliseltgi Gebrea seadusest lahti ütleb, kui niisugune Jeesus tõeliselt olemas oleks olnud. Ja selle peale vaatamata ei leia meie nende kirjades ühtegi sõna Naatsareti Jeesusest.

Peab weel üles märkima, et kõige wanemad Talmudi seletajad naatsaretlaste küsimuses wäga imelikul wiisil selgusetu on. Kaste on aru saada, keda nad selle nime all mõistawad: on see Jeshua (Josua) Berahja poeg (umbes 100 aastat e. kr.), Jeshua Pandira poeg wõi Jeshua Stateda (Stadeia) poeg (umbes 120 aastat p. kr.). Igatahes aga ei tea nad midagi Naatsareti Jeesusest, Joosepi ja Maria pojast. Nii siis ei tunne eebraalaste minewiku-kirjandus lahutsu õpetajat Jeesust Naatsaretist, kes olewat Galileamaal, eriti Kapernaumas jutlustanud. Juutide wanemad kuulsid tema üle ainult teiste suust, nimelt kristlaste jutustustest, ja nad tegid kõik, mis nende wõimuses oli, et neile tuntud Jeesuste hulgast seda leida, kellega kõige paremine kokku käiksid need lood, mis kristlased oma messia üle jutustasid. Aga need otsumised ei toonud neid mingile ühtlasele otjusele ja sellest tuleb, et kui nad Jeesuse eluaga hakkawad üles märkima, siis arvud ligi 200 aasta wõrra

üksteisest lahtu lähewad. See aga tähendabgi seda, et kõik need tunnistused kuidagi tõenduselt ei wõi olla ajaloolise Jeesuse olemasolemise kajuts, sest nad ei tea Jeesuse üle midagi asjalist üelda, kuigi nad ka ei tõenda, et kunagi üleüldse sellenimelisi isikut olemas pole olnud. Hilisemad talmudiseletajad wõtawad ilma mingi põhjenduse Jeesuse sündimiseaasta arwu wasta, nimetawad teda tüdrukupojaks ja peawad tema isaks Rooma soldatit. See talmudiseletajate lahkumine üksteisest 200 aasta wõrra Jeesuse sündimiseaasta määramisel saab meile arusaadawaks, kui lähemalt waatleme apostel Pauluse ettekujutusi kristuse inimlikust ja isiklikust kujust.

IV

Gelpool nägime et ristiusk ka Gebrea muinuste tunnistustest Jeesuse ajaloolise isiku üle lahti peab ütlemata. Talle ei jää järele teisi teadeteallikaid peale enda wanajuttude.

Ristiusu enda wanajuttude (mälestuste) lähemale vaatlemisele ajudes peame kõigepealt apostel Pauluse läkitused (kirjad) läbiwaatamisele wõtma. Kiriku õpetuse järele olnud just Paulus see, kes, wast ehk Matteus maha arwatud, esimisena lunnastaja inimlikust loomust ühte-teist kirja pannud. Usuteadusline armustus tunnistab aga siisgi Markuse ewangeeliumi teksti kõige wanemaks ewangeeliumide hulgas. Algristiusu wanajutud peawad aga Markust Pauluse jüngriks. Sellepärast on waewalt küll wõimalik Markuse kirjatööd tema tekkimise aja poolest Pauluse kirjadest wanemaks pidada. Mis aga teisesse kahesse sinoptikeri-ewangelistisse, Matteusesse ja Luukasesse puudub, kes Markuse ewangeeliumi järele oma ewangeeliumid on kirjutanud, siis tuleb nende kirjutusi kahlemata Pauluse kirjadest hilisemateks pidada.

Mis teatab siis meile Paulus Jeesuse üle?

Selle küsimuse peale wastust andes ei tule meil mitte liiga täpselt ainult nende kirjade piiridesse jääda, mida armustus ilma kahlemata Pauluse omaks tunnistab. Sest selles, mis kristuse õpetusesse puudub, ei ole kuigi asjalikku wahet nende Pauluse kirjade wahel, mida tema omaks tunnistatakse, ja nende wahel, mida põhjendatult

wõltsituteks luetakse. Misugused teated leiame siis Jeesuse üle terwes selles kirjakogus, mida Pauluse nimega siutakse?

Kõigepealt ei ole seal midagi, mis põhjenuks pealtnägija seletuse eht nende jutustuse peal, kes Jeesuse tegewust ja elu ise wõisid waadelda. Jeesuse-nimelise inimese üle, kes tema austajate filmis messiasiks tõusis, kes oma maise elu ajal palju ime-tegusid tegi, kes terve hulga kõige sügawama tarkusega täidetud ütelsi järele jättis, kes uue õpetuse kuulutajana inimeste hingesi põhjani wapustas ja enda ümber suuri rahwahulkasi kogus, nagu seda apostlid kujutawad, kõigest sellest ei leia meie Pauluse nime all meieajani jõdnud kirjanduses kõige wähematgi jälge. Pauluse kirjade põhjal wõime ainult seda tundma õppida, mis Paulus jutlustas taewiliku olewuse üle, teda ta kristuseks nimetab, kes wabatahtlikult oma jumalikust hiilgusest lasti ütles, endale orja nän wõttis, mis tähendab et ta inimese näul maa peale tuli, et siin inimesesoo päästmise suurt kangelasetegu korda saata. Pauluse seletuse järele seisib see kristuse eneseohwerdamine selles, et ta ennast ristil lastis lüia. See lunastamisoehwer pidi katki kiskama need sidemed, mille kütletes inimesesugu selle ajani ägas, patu, juuda usu käsü ja surma sidemed. Oma wabanemise ja päästmise sai inimesesugu messia ristisurmast ja selle iseäralisest tähendusest. Messias läks tiutamiseturma selleks et lunastada neid, kes tema sisse usuwad, see on ristikogudust. Kristuse surm on lunastamisoehweri-surm, aga sellega ühes tähendab see ka usklikkude surma, kes temas suriwad. Muidugi mõista tuleb lunastaja tõelise ihulikku surma teisiti mõista kui nende surma, kelle asemel ta ristil suri. Usklikkude „surma“ tuleb waimlikult, simbolina mõista. Usklikkude „surm“ tähendab siin seda, et neid enam olemas ei ole selle wiletuse, häda ja patu jauts, mille raskus neid seni rõhus. Nad on surnud päris patu jauts, mis inimesesugu enda peale on kogunud ja mis ajajootsul iga üfika isiku needmiseks muutus; nad on surnud juudausu seadusele, mille ettekirjutused nii piinlikult täpsed ja keerulised on, et usklik inimene pidi piina kannatama selles teadmises, et ta neid täita ei suuda; nad on surnud surma jauts, mis patu tasuna seni iga inimest

ootas ja mis niüid häbistatult elu wõidu ülestõusmise ees pidi taganema, sest furnuist ülestõusmine, usklikkude elu kristuses on surma surm ja igawene elu. See usklikkude elu kristuses, mis on ülestõusmise mõte, sai mõeldawaks ainult sellepärast, et üks kõige uuendatud inimesesoo patud enda peale wõttis. Kristus, uus Adam, kehastas niisama terwet inimesesugu nagu wana Adamangi. Nagu Adamata patt kogu inimesesoo patuks sai, nõnda sai kristuse lunastaw surm inimesesoo päästjaks. Inimesesoo kehastajaks, tema asemeliks wõis olla ainult niisugune olewus, kellel inimlikud omadused olid. Sellepärast pidi messias tõeline inimene olema. Teisest küljest wõis kristuse surm ainult sektoral nii suurt päästwat mõju awaldada, kui see olewus hariitlikult surelikult ilmäärata kõrgem oli. Sest ainult süüta olewuse surm, mis tema enese poolt ärateenimata, wõis teisi lunastada. Patuta ja suremata olewuse wabatahtlik surm üfki wõis neis üleloomulistes ringfondades hindamist leida, kus inimeste pattude üle arweid peetakse.

Nii siis on kristuse surm Paulusele oma mõtte poolest nähtus, mis „ülem on kui kõik mõistus“. Suba sellepärast üfki on ilmaaegne waew Pauluse kirjadest teateid otsida, kus kohal see lugu sündis. Märkigi selle üle ei ole Paulusel olemas. Niisama puudub Paulusel wähemgi märk Jeesuse inimliku isiku üle. Armastus ja heatahtlikkus inimeste wasta, mille eest Paulus Jeesust taewani ülistab, ilmub tema arust selles, et Jeesus wabatahtlikult taewase riigi maha jättis ja „orja kaju wõttis“, inimeseks muutudes maa peale tuli ja tiutawasse surma terwe inimesoo päästmiseks läks. Selle eest sai ta siis pärast ülendatud ja omandas nime, mis „kõrgem on kõigist nimedest“. Misgi muu ei ole apostli filmas tähelepanemise wäärt. Paulus rõhutab, et Jeesus oli tõeline inimene, liha ja weraga, naisest sündinud. Tema pidi ihulikult Juuda rahwast olema, sest Wana testamendi prohwetite ettekuulustuse järele pidi ta Taaweti jooft sündima. Ta pidi juutide ususeaduste all elama, sest muidu ei oleks tema peal needmist olnud ja ta ei oleks wõinud inimeste pattusid oma peale wõtta. Ihu, milles Jeesuse jumalik olewus asutielt asus, pidi olema tõeline kannataja ja sureja inimese ihu, sest muidu ei oleks õnnistegija tõeliselt surra wõinud.

See on kõik, mis meie Pauluselt Jeesuse inimliku isiku üle leiame. Meie ei leia teateid seal, kus ja millal ta sündis ja suri, ei leia ühtegi isikliku joont. Terwe Pauluse jutustus asub väljaspool ruumi ja aega. Tema messias võis jada või enamgi aastat warem surra. Pauluse jutustuse siisu seisab ainult selles, et suur saladus oli inimsoo eest aastafajad warjul, kuni ta wiimaks kristuse ilmunises, imetegudes ja ülestõusmises pühafirja õige seletamise läbi awalikuts sai (tiri Rooma rahwale 16, 24). Sest kõik, mis Paulus messia Jeesuse üle räägib, kõik see tuleb pühast kirjast, see on — Wana testamendi lugude seletamisest ristiusu õpetuse walguses ja ülestõusnuud Jeesuse ilmutamisest Paulusele ja teistele (1. Korint. 15, 1).

Aga, võidakse mulle üelda, kohe peale ülestõusmist ilmus Kristus Pauluse jutustuse järele Peetrusele, siis Paulus teadis sellenimelise apostli olemasolemist, nagu ka sellest, et Peetrus Jeesuse kaaslane oli. See aga tähendab, et Paulus Peetruse läbi Jeesusega ja tema lähema ümbrusega ajaloolises ühenduses seisis. Waatame, kas see nii oli.

Mil ajal see nägemine sündis, mida Peetrus ülestõusnu ilmuniseks pidas, ei ütle meile Paulus mitte. Kui meile seletatakse, et see sündinud kohe peale ülestõusmist ja et Peetrus Jeesuse õpiskohene jünger olnud, siis põhjenedad need tõendused ewangeeliumide peal. Need tõendused eeldawad seda, et ewangeeliumide jutud ja nendega ühes kõnes olew peensus Paulusele teada oli. Meil on aga mõjuwad põhjused arwamiseks, et Pauluse kirjad ewangeeliumidest wanemad on. Pauluse ja Jeesuse isikliku wahetorra üle ei leia meie Pauluse kirjades igatahes kõige wähemaidgi teateid.

Meile võidakse üelda: Aga Paulus oli ju ometi Jeesuse jüngeritega isiklikult tuttaw. Tema teab ju kahestteistkümnest jüngerist seletada, nimetab peale Peetruse weel ühte neist nimepidi, nimelt Johaneist (1. Korint. 15, 5; Galat. 2, 9 jne). Wimanee oletus on õige, aga ometi ei leia meie Pauluse kirjades ühte sõnagi sellest, et see „kaksteistkümmend“ ristikoguduses mingil kõrgemal kohal oleks seisnud selle põhjusel, et nad Jeesuse kaaslaseks tema maapealses elus olid. Kusagil ei nimeta Paulus neid Jeesuse apostliteks või jünger-

riteks. Ja kuigi ehk Paulus tuttaw oli ristikoguduse selle tähtsamate isikute ringiga, (selle kohta käiw tekst 1. Korint. 15, 5 on nende hulgast, mille ehtsus kahtluse all seisab), siis ei räägi ta jällegi kusagil nende isikute iseäralisest lähedusest kristusele. Ei tunnista ta seda ka nende kohta, kes, nagu Peetrus, Johanes ja Jakobus „koguduse tued“, alusmüür olid. Kas oleks wõinud Paulus, kes tema enese tunnistuse järele (1. Korint. 15, 9) enne ümberpööramist kriisilaste tagatijajaja oli, nii ükskõikne olla nende apostlite wasta, kes wõisid üelda, et nad oma „isandajaga ja õpetajaga“ õpiskoheses ühenduses olid olnud? Paulus asetab ennaft alandlikult apostlite reas wiimasele kohale, aga mitte sellepärast et teised apostlid isiklikult Jeesust olid näinud, waid sellepärast et ta kõige noorem koguduselline oli, kellele Kristus ennaft ilmutas; pealegi oli ta enne ümberpööramist ristikoguse tagatijajaja olnud.

Miisama ei leia meie ka wähematgi märkust selle üle, et keegi oleks Pauluse sõnade wasta maapealse Jeesuse autoriteeti pannud. On täieste uskumata asi, et niisugust juhust ei oleks ette tulnud, kui kellelgi jüngeritest Jeesusega isikliku tutvuse mälestused oleks olnud. Arusaamataks jääb, kuidas ewangeeliumides kirjeldatud Jeesus algkristlaste silmis isikliku autoriteeti ei omandanud. Kui Jeesus ajaloolise isikuna kusagil ja kunagi wähematgi osa mängis, siis on täieste arusaamata, miks ta oma jüngeritele erilist juhatust ei annud, kuidas tuleb ristiusu wastawõtjaid õpetada ja walgustada. Ometi kuuleme, et Paulus saab koguduse liikmeks ja koguni apostliksgi ilma mingi juhatujeta ja pühitsemitajeta lihtsalt ilmutuse tagajärjel, mida ta uskus kristusest tulewat. See on meil tema enese sõnadest teada. Tõsi küll, nende sihiliste wanajutude autor, mis „Apostlite tegude raamatut“ täidawad, süandab tõendada, nagu oleks Paulust keegi warem ristiusku wastawõtnud isik õpetanud (Ap. teud 9, 10 ja ed.). „Ajaloosilisel Jeesusel“ aga ei ole siiski Pauluse kohta wähematgi mõtet. Pauluse tarwis ei olnud mingit „ajaloosilist Jeesust“ olemas.

Aga ülemalnimetatud Jakobust nimetatakse ju kord (Galat. 2, 9) isanda wemmaks. Ja weel on kirjades juttu „isanda wendadest ja nende naistest“ (1. Korint. 9, 5). Selle põhjal tõendajid

mõned, et Paulus ennast Jeesuse ajal elanute ja temaga werefuguluses seiswatega kaasaeglasteks peab. Jah, Paulus tunneb „isfanda“ „wendi“. Nimitelt „isfanda wendi“, aga mitte „Jeesuse wendi“ — lueme Pauluse kirjades. See on täieste selge ütetus! Keda, misjugufoeid algristikoguduse liikmeid nimetab Paulus siin wendadeks?

Kes Pauluse kirjasi ewangeeliumide waimus seletab, see teab muidugi et Markuse nimetatud Jeesuse wendade hulgas (6, 3) ka Jakobuse nimi seisab, ja siit tehakse kohe järeldus, et Markuse Jakobus ja Pauluse Jakobus üks ja seesama isik on. Aga meie nimetamine juba et arwamine, nagu oleks Paulus ewangeeliumide jutustustega tuttaw olnud, wäga kahtlane on. Ewangeeliumide jutud ei olnud algristiklastel mitte ainjad, ja keegi ei wõi tõendada, et Paulus „isfanda wendade“ all werefugulust mõistis. Paulus ütleb alati „isfanda wennad“, mitte kordagi aga „Jeesuse wend“ wõi „wennad“. Kas wõib kinnitada et selle all ei tule mõista algristikoguduse liikmete ringi, kes endal iseäralise õiguse arwasiid olewat endid „jumalalasteks“ (jumalapoegadeks) pidada, nagu isfand jumala poeg oli, mis nime Paulus terwele ristitikoguduse annab (Room. 8, 14; Galat. 4, 6 ja ed.). Just selles mõttes nimetabgi Paulus kristlasi „kristuse wendadeks“. Algristikoguduses wõis tekkida ring, mille liikmed endid „isfanda wendadeks“ kutsusid ja kelle kohta see nimi ajajookful tarwitusele jäigi. Sündis ju niifugune lugu wanas Ida-Siiria koguduses „seaduse poegade ja tütardega“. Kuigi see nimetus esioisja kõifide koguduse liikmete kohta käis, muutus ta ajajookful teatawa kitsama ringi eriliseks, nagu eesõigustawaks nimetuseks. Silmas pidades neid nii mitmesuguseid tähendusfi, mis sõnadel „poeg“ ja „wend“ Semi sugu keeltes

on, ja seda, kuidas Juuda rahwa usk, millest ristiusk wälja kaswas, mõistufõnu tarwitas, ei wõi meie arutusel olewaid ütelusfi sõnafõnalt seletada.

Nii siis ei wõi kuidagi tõendada, et Paulus messiasfi Jeesusest, kui elawasti inimesest ja tema wahetorraft teistega, midagi kindlat ja asjalikku teatab. Ei kõnele ta ka sõnagi Jeesuse maapealsest tegewusest ja imetegudest, millest ewangeeliumid jutustawad. Pauluse ilmawaatega ei käi ka kokkugi need imetud: tormi waigistamine ei passi kokkufelle „orja nāuga, mis Pauluse arust see jumalik messias enda peale wõttis; niisama ei käi Pauluse õpetusega ka kokku Markuse jutustus sellest, kuidas kurjad waimud Jeesuses jumaliku messia ära tundsid ja tema wõimu ees wārisesid. Paulus usub ju et just need „ilmawärstid“ messiat ära ei tunnud, sest kui nad Jeesuse inimliku wālimuse all jumalust oleks mārganud, siis nad teda ei oleks wõinud surma saata (2. Korint. 2, 8). Paulus tunneb ainult niifugust kristust, kelle jumalik loomus tundmataks jäi.

Selle wasta tuakse harilikult ette, et Paulus Jeesuse õpetust ja ütelusfi tundis. See on täieline eksitus. Paulus tunneb ainult „isfanda“ ütelusfi, aga mitte Jeesuse sõnu. Need sõnad sai ta otse isfandalt ilmutuse teel. Nii põhjendab Paulus täieste selgelt nõuet, et kogudused peawad apofilid ülewal pidama, Jeesuse enese ilmutusega. Samafuguseid ilmutusi ammutas Paulus Wanast testamendist, näituseks messia surma, tema matmise ja kolmandal päewal ülestõusmise kohta (1. Korint. 9, 9, 14, 15 ja ed.). Ewangeeliumide kajasid ja ütelusfi on Pauluse kirjades palju. Et aga ewangeeliumid Pauluse kirjadest hiljem walmisid, siis ei wõtnud neid Paulus ewangeeliumidest, waid ewangeeliumid Paulusest.

(Särgueh)

MÕTTED JA SÕNAD

Sõnad segased —
mõtted segased —
pea segane oisas.

Selge pea —
selged mõtted —
selged sõnad suus.

Kas mu sõnad
sinule on
arusaadawad?

Ja kui mitte,
siis ei ole
sinul selles süüd.

Lch

MIS 1927. AASTAL TAEWAS SÜNNIB

Taewanähtuste pooldest on tänawune aasta õige tähelepanemisevääriline.

Kõigepealt tuleb nimetada päikese-warjutust 22. juunil, mis üle terve Nõukogude-Liidu nähtaw on. Lähemad teated selle warjutuse aja kohta leiab lugeja „Külwaja“ kalendrist. Leeningraadis algab warjutus kell 6.33 minutit hommikul; kõige suurem kell 7.36 min. (0,87 terwest päikse pinnast on warjutud); lõpeb warjutus kell 8.40 min.

10. nowembril ronib wäikese musta täpikesena üle päikese planeet merkuurius. Niisugune merkuuriuse päikese eest läbimine on kaunis haruldane nähtus. Teaduses on tal suur tähendus, pealemuu selles, et maakera ja merkuuriuse kaugust päikesest ja üleüldse nende wastastikku seisukorda niisugustel silmapilkudel täpsemalt ära wõib mõeta ja määrata. Tehakse seda hariliku maamõetmise kunsti järele. Teatawaste on mõne maapealse asja kauguse wõi kõrguse mõõtmiseks küllalt teiwast siin wõi seal püsti lüia, et siis maamõetmise riista abil mõne ligipääsemata asja kaugust wõi kõrgust teiba järele ära mõeta wõi arwata. Päikese eest läbi mineja merkuurius ongi selleks teibaks, mida päikese ja merkuuriuse kauguse äramääramiseks maakerast tarwitatakse. Et neis mõetmistes suurte arwudega tegemist on, sellepärast toob iga wäiksemgi mõetmisel tehtud eksitus suuri tõelisest suurusest kõrwalekaldumisi. Sellepärast on arusaadaw, et iga aastaga täienuw mõetmise kunsti igal uuel mõetmise korral täpisemaid arwusi laseb saada ja meie teadmisi taewanähtuste üle laiendab. Sellest tuleb huwitus iga uue niisuguse mõetmise wasta, kuigi neid mõetmisi sajad ja tuhanded warem juba on tehtud.

Merkuurius on teatawaste päikesele kõige ligem planeet. Teised planeedid asuwad kõik päikesest kaugemal kui

maakera. Arusaadaw on et meile, maakera elanikkudele, ainult merkuurius ja weenus päikese eest, teiste sõnadega maakera ja päikese wahelt läbi wõiwad minna. Nii et siis mitte iga päew võimalik ei ole neid mõetmisi toimetada, millest ülemal jutt. Kui esimisel Wene teadusemehel Lomonossowil 200 aastat tagasi õnnestas weenuse päikese palge eest läbimineku waadelda, kirjutas ta sel puhul pika piduliku kiidulaulu, nagu mõne suure sündmuse puhul sel ajal moeks oli kirjutada. Ei wõi ütelda, et selle kiidulaulu wäljakutsuja sündmus kiidulaulu wääriline ei oleks.

Wõiks weel mõõdamines tähendada ühe asja kohta, mis kõnesolewa nähtusega siutud.

Hiljuti seisis ajalehtedes telegramm, et keegi täheteadlane, kui õieti mäletan prantslane, uue planeedi üles on leidnud, mis päikesele merkuuriusest lähedamal asub.

Niisuguse planeedi olemasolemisest on paljud tunnistanud, mitmed kümned korrad on telegrahw terwele ilmale teatanud, et see wõi teine waatleja niisugust planeeti on silmitsenud. Tähele wõiks niisugust planeeti panna nimelt siis, kui ta päikese palgest üle läheb.

Ei ole põhjust arwata, et need waatlejad, kes oma tähelpanekust niisuguste planeetide üle on teatanud, oleks eksinud wõi waletanud. Nad on, arwatawaste, mingit musta punkti oma pikksilma ja päikese wahelt läbi minema näinud. Aga tõenäuline on arwata, et need mustad tombud, mida nad planeediks pidasid, ei olnud mitte planeedid, waid nagu üks teadusmees ütleb, waresed, kes pikksilma eest mööda wilksatasid. Mitte just sõna otsekoheses mõttes, sest pikksilma läheduses lendawa waresse oleks ju waatleja ikkagi ära tunnunud, waid need tombud wõisid olla üle-

üldse mõned kehad meie maakera öhkonnas.

Peale niisuguste vaatlemiste tegijate tunnistasid merkuuriuse ja päikese wahel asuwa planeedi olemasolemist tähe-teaduse teoreetikud weel sel põhjal, et ainult niisuguse planeedi mõjuga wõiks seletada neid korratusi, mis merkuuriuse liikumises tähele wõib panna. Sellele tundmata planeedile anti nimigi: **Wulkaan**.

Et merkuuriuse liikumine Newtoni mehaanika peal põhjenuwa täheteaduse seadusi mitte küllalt hästi ei täida, on tõeasi. Tulla wõib see nähtus sellest et meie teadus weel puudulik on, et ta ainult jämedais joontes loodusenähtusi tabab. Kindlaste wõib loota, et teaduse edasiarenemine ikka paremine ja paremine loodusenähtusi hakkab kujutama ja uued wormlid ka merkuuriuse oma pilli järele tansima panewad. Teame meie ju nüüd, et merkuuriuse liikumise kõige arusaamatam nähtus, nimelt see et merkuuriuse orbiit (joon, mida mööda ta päikese ümber liigub) ruumis ennast arusaamatult pöörab, nähtus, mis kuni XX aastasaja alguni teaduse kõige suuremaks skandaliks oli, et see nähtus relatiwismuse-teooria põhjal niisama loomulikult kui kõik teisedgi nähtused ennast seletada laseb. (Teaduse üldiste küsimuste üle lue „Külwaja“ kalendri lisast.)

Merkuuriuse päikese eest läbimine on terwelt näha ainult Nõukogude-Liidu ida pooles. Nähtuse teist poolt wõib waadelda pea terwes Liidus, maha arwatud äärmine põhjamaa. Leeningraadis tõuseb päike 10. nowembril, merkuurius „näul“ — päikese äärest juba tükk maad keskkoha poole; siit wenib ta aegamööda päikese teise ääre poole ja lahkub päikese pealt kell 10.30 min. Nii ei näe meie Leeningraadis mitte seda silmapilku, kui merkuurius päikese äärest peale tema ette hakkab nihkuma.

Olgu meeletuletatud, et ei päikese-warjutamist ega merkuuriuse liikumist päikese ees mitte palja silmaga waadelda ei tule, waid wärwilise wõi suitsetatud klaasi läbi.

Aasta lõpul, 8. detsembril, tuleb weel **täielik kuuwarjutamine**, mis üle terve Nõukogude-Liidu näha on. Waatlemise tingimised on õige head:

warjutuse algus kell 5.52 min. öhtul, lõpp kell 9.18 min. Teadagi et pilwis taewas kõigest wõib kriipsu läbi tõmata.

Planeetidest on aasta jooksul eriliselt heades vaatlemisetingimistes weenus ja juupiter.

Hele **juupiter** ehil aasta algul lõunalääne-taewast. Jaanuari keskel tuleb päikesekiirte seest meie kõige heledam täht **weenus** wälja. Aegamööda liigub ta juupitrile wasta, kuna nad 5. webruaril kokku saawad: weenus läheb juupitri alt nii lähedalt mööda, et nende kõige wähem kaugus ainult kuu läbimõedu pikkune on. See eriliselt ilus nähtus on iseäranis hästi nähtaw Nishni-Nowgorodi meridiaani peal, kus see kokkujuhtumine umbes päikese weermise ajal sünnib. Olgu möödaminnes tähendatud, et niisuguste heledate planeetide kokkujuhtumised rahwa tähelepanemist alati enda peale on tõmmanud ja neile nähtustele mitmesugusid muinasloolisi wõi ebausulisi seletusi anti. Pealemuu tunnawad Eesti rahwajutud sellisulisi lugusid, mille üle J. Hurt oma „Eesti astronoomias“ jutustab. (See raamatuke on lugemise wäärt; tema üle on teistesgi keeltes kirjutatud, pealemuu D. Swjatski nende ridade kirjutaja seletuste ja tõlgete põhjal oma raamatus: Под сводом хрустального неба.)

Weebruari keskpaigas kaub juupiter päikesekiirtesse, weenus saab aga iga päew paremine ja paremine waadeldawaks. Martsil, aprili- ja maikuus läheb ta läbi kalade-, jäära-, wasika- ja kaksikute-tähepildi. Aprili teisel pooltel wõib teda kaua pärast päikeseweeru waadelda lääne- ja põhjalääne(loode)taewas; 64-st laiuakraadist põhja pool asuwale waatlejale jääb ta siis mõneks ajaks täheks, mis looja ei lähegi.

Saturnus ilmub aasta algust peale hommikuti õige madalal lõunaida-taewaserwal ja ainult maikuus muutub ta terve öö jooksul nähtawaks täheks. 26. martsil asub maakera päikese ja saturnuse wahel; sel ajal on kõige paremad saturnuse vaatlemise tingimised.

Juupiter ilmub uueste päikesekiirte seest aprillis, aga ta waatlemine lõunaida-taewas saab wõimalikuks ainult maikuus. Tema vaatlemisetingimised muu-

tuwad iga päewaga paremaks ja 22. septembril jõuab ta nii kaugele, et maakera päikese ja juupitri wahel asub. Sellest ajast peale muutub juupiter õhtutäheks ja saab kohe widewikust peale nähtawaks.

Weenus on kuni juunini väga hästi näha, siis hakkab ta aga madalamasse wajuma; juulis muutuwad waatlemise-tingimised pahadeks ja augusti keskpaigas kaub weenus oopis taewawõlwilt. 10. septembril läheb ta päikesest mööda ja sellest päewast peale muutub ta hommikutäheks. 17. oktoobril on tema hiilgus kõige suurem. Asub ta siis lõwi- ja neitsi-tähepildis.

Marsi waatlemiseks ei ole see aasta mitte soodne. Wiis esimest kuud on mars nähtaw jäära-, wasika- ja kaksikute-tähepildis, kuhu talle weenus järele kipub. 9. juunil läheb weenus marsist mööda, kaks kuu läbimõetu temast kõrgemalt.

Nägemata planeeti **merkuuriust** võib kõige kergemine 25. weebruari ja 16. juuni ümber ämarikukiirtes (õhtul) ja 10. augusti ja 23. nowembri koidukiirtes leida. Üleüldse on merkuurius harwa ja eriliselt heades õhutingimistes silmale nähtaw. Tuleb see sellest, et ta, kui päike-

sele kõige lähedam planeet, ühes päikese-ga looja läheb. Päewal on ta ju taewawõlwil ühtelugu, jääb aga meile nägemataks, sest ta wäike helk upub päikese-kiirtesse.

Ülewaatetest näeme, et taewas tänawu nii mõndagi näha saab ja et terwetae-wapilt aasta jooksul õige muutuw on. Kui iga planeeti mõne muinasolewusena ette kujutada, näituseks, wanaaja rahwaste eeskujul ratsutajate jumalustena, siis wõiks luulelennu tuetusel oodatawatest planeetide ilmutumistest ja kadumistest, kokkujuhtumistest ja lahkuminekutest õige keerulise loo luuletada wõi selle põhjal uudishimulikule tulewaid ja olewaid asju kuulutada. Wanal ajal tehti seda õige laialt. Wenelane N. Moroo-sow, poolakas A. Niemojewski ja rida teisi uurijaid näewad paljudes piibli-jutustustes niisuguste taewanähtuste piltlikku kirjeldust. Aimu võib Eesti lu-geja sellest woolust saada raamatust: J. Depman, Ilmutus kõues ja tormis.

Teistest aasta jooksul oodatawatest taewanähtustest võib weel nimetada **tähesadusid**, mille poolest kõige rikka-mad on 21. april, 29. juuni, 1. august ja 15. november.

Prof. J. D.

JUUPITER: Millest see ärewus tuleb?

WEENUS: Üks pealetükkiw astronoom wahib mind maa pealt juba 3 ööd järjest.

W. I. LEENINI KIRJAD MAKSIM GORKILE

(Järg)

24. kiri

[Weebruari algul 1913¹]

Kallis A. M.!

Miks Te's ennast nüüd nii pahaste ülewal peate? Liiga töötanud, wäsinud, ergud walutawad. See on päris korralagedus. Kapril ometi, pealegi talwel, kus wõõraid wististe vähem, tuleks ikkagi korralikult elada. Olite ilma järelwaatuseta wõi, et enese nii käest ära lasksite? Tõepoolest, see ei lähe. Wõtke ohjad pihku ja seadke waljem kord sisse, tõsijutt! Nüüdsel ajal haige olla on täieste lubamata asi. Wõi hakkasite ööseti töötama? Kui mina Kapril olin, siis räägiti, et mina alles olewat korratuse majasse toonud, enne mind heidetud õigel ajal magama. Tarwis on puhata ja kindel kord sisse seada, tingimata.

Trojanowskile ja ta naisele kirjutan Teie soovist nendega kokku saada. See oleks tõepoolest hea. Nad on head inimesed. Tööl oleme neid alles wähe näinud. aga kõik, mis siamaani neist teame, räägib nende kasuks. Peale selle on neil ka warandust. Wõiksid endid natuke laiutada ja ajakirja jaoks palju ära teha. Trojanowskaja sõidab warsti Wenemaale.²

Üliwäga rõõmustas mind ja meid kõiki, et Teie „Proswestshenije“st“ kinni hakkate. Mina aga — tunnistan kahetsedes oma pattu — mõtlesin juba peaaegu, et kui kirjutan wäikesest ajakirjast wõi ajakirjakesest, siis A. M-il kohe iga-sugune huwi ära kaob. Kahjatsen, kahjatsen niisuguste mõtete pärast.

See tuleb tõeliselt tore, kui wähehaawal ilukirjanikka lähemale tõmbame ja „Proswestshenije“ liikuma paneme! Suurepäraline! Lugeja on uus — proletarne — ajakirja teeme odawaks; ilukirjandust hakkate Teie ainult demokraatlist laskma, kus wirisemist ega ülejooksmist ei ole.³

Töölisi kinnitame. Töölised aga on nüüd tublid. Meie kuus kuuria saadikut duumas teewad nüüd wäljaspool duumat nii mehemooni tööd, et tore waadata. Seal wast kinnitawad mehed tööliste, päris tööliste tööliste parteid! Kolmandas duumas ei jõudnud me kunagi niikaugele. Nägite „Lutsh'is“ (nr 24) nelja saadiku kirja äraastumise kohta?⁴ Eks ole ilus kiri, ah?

Ja kas „Prawdas“ nägite? Aleksinski kirjutab hüwaste ja skandali weel ei tee. Imestamisewäär! Saatis ühe „manifesti“ (miks ta „Prawdasse“ läks). Ei trükitud ära. Ja siiski siamaani weel skandali ei ole teinud. Imes-ta-mi-se-

¹ Kirjal kuupäewa ei ole. Käib weebruari algusesse 1913.

² E. F. Rosmirowitsh sõitis pärast kirjanduslist amnestiat (21. weebr.) Wenemaale, kaasa wõttes Nadeshda Konstantinowna Krupskaja kirja, milles soowitati E. F. kui keskkomitee aagenti konverentsi („suwise“) kokkukutsumiseks ära kasutada. E. F. wangistati maikuul, ja Nadeshda Konstantinowna kiri oli kohtus asitõendusena kui süüdistuse tunnistus ees.

³ W. I. Leenini ja A. M. Gorki kirjawahetuse tulemusena seati „Proswestshenijes“ webruarinumbrist (nr 2 1913) peale ilukirjanduse osakond sisse, mille toimetamise Gorki oma peale wõttis. Teade selle kohta ilmus „Prawda“ 50. nr. (1. 3. 1913).

⁴ „Lutshi“ 24. nr. 30. jaan. 1913 awaldas neli tööliste duumasaadikut: A. Badaajew, G. Petrowski, W. Samoilow ja N. Sshaagow kirja, milles end toimetuse kaastöölised lahti ütlewad, sest et leht likwidaatorite wastu terawat seisukohta ei wõta, „awalikku“ töölisteparteid jutlustab ja pörandalusele kallale tungib, mida kirjakirjutajad lubamataks ja kahjulikuks peawad.

wäärt!⁵ Bogdaanow aga skandaalitseb — „Prawda“ 24. numbris on pöörane lollus.⁶ Ei, temaga kahasse putru keeta ei saa. Lugesin tema „Insener Männi'd“. Ikka see wana machismus-idealismus, mis nii ära on peidetud, et ei töölist ega... „Prawda“ toimetajad temast aru ei saanud. Ei, see machist on lootuseta, samati kui Lunatsharski (ta artikli eest — aitäh!). Kui Lunatsharski ästeetikas niisamati Bogdaanowist eemaldada, nagu Aleksinski poliitikas temast eemale on hakanud minema, siis... kui ja kui...

Materia [aine] ja tema ehituse õpetuse kohta olen Teiega täieste ühel nõul, et sellest waja on kirjutada ja et see kõige parem rohi on „kihwti wastu, mida imeb Wene wormitu hing“. Asjata aga nimetada seda kihwti metafisikaks; teda on waja nimetada idealismuseks ja agnostitsismuseks [õpetus, mis üleloomulikku ei eita, waid tõendab, et teadus üldse wõimetu on seda seletama. Tõlk.].

Machistid ju nimetawad koguni materialismust metafisikaks! Ja terwe kuhi meieaja silmapaistwamaid fiisikuid tirib raadio „imede“, elektroonide jne puhul parajaste jälle taewataadikest — küll kõige jämedamat, küll kõige peenemat — filosoofilise idealismuse näol platsi.

Rahwuseküsimuse asjus olen Teiega täieste nõus, et sellega on waja tõsisemalt tegemist teha. Meil asus siin üks imewäärt grusiinlane⁷ tööle ja kirjutab „Proswestshenije“ jaoks suurt artiklit, kuhu kõik Austria ja teised materjalid kokku kogub. Wõtame selle süsimuse käsile. Et meie resolutsioonid (saadan nad trükitult)⁸ „wormitöö, kantseleilikkus“ oleks, seda sõimate küll asjata. Ei, see ei ole mitte wormitäiteks kirjutatud. On meilgi ju Kaukaasias sotsiaaldemokraadid grusiinid ja armeenlased, tatarid ja wenelased ena m kui k ü m m e a a s t a t ü h i s e s s o t s . - d e m . o r g a n i s a t s i o o n i s k o o s t ö ö t a n u d . See ei ole sõnakõlks, waid proletaariline rahwuseküsimuse lahendamine. Ainuke lahendamisetee. Nii oli ka Riias: wenelased, lätlased ja leedulased; erinesid ainult **separatistid** [lahkupüüdjad] — Bund [Juudi sots.-dem. organisatsioon, tõlk.]. Niisamati ka Wilnas.

Rahwuseküsimuse kohta on olemas kaks head raamatukest, Strasseri ja Pannekoeki [Pannekuuk] omad.⁹ Kui tahate, saadan Teile, kui Teil keegi on, kes Saksa keelest ümber paneks.

Ei, seda jälkust, mis Austrias on, meil ei tule. Me ei lase tulla! Pealegi on meid, suurwenelasi, siin rohkem. Töölistega me „Austria õhku“ tekkida ei lase.¹⁰

Pjätznitski asjus olen ma kohtu poolt.¹¹ Pole siin pühtseda midagi. Meeleärdus oleks siin andeksandmata. Sotsialistid ei ole koguniste mitte riiklise kohtu tarwitamise wastu. Meie oleme seadusliku korra ärakasutamise poolt. Marx ja Bebel pöörasid riiklise kohtu poole isegi oma parteiliste wastaste wastu. Waja on teada, kuidas seda teha, aga teha on tarwis.

Pjätznitski tuleb kohtusse tõmmata, muud midagi. Kui Teile selle eest peaks etteheiteid tehtama — sülitage etteheitjatele näkku. Ette heitma

⁵ Aleksinski kaastöötamine „Prawdas“ oli täieste juhusline asi. Paar nädalat peale selle, kui W. I. eesolewa kirja kirjutas, lõppesgi Aleksinski kaastöötamine „Prawdas“.

⁶ „Prawda“ nr 24, 30. jaan. 1913 ilmus A. Bogdaanowi kiri toimetusele, kus ta seletab, et nõus ei ole sellega, kudas „Prawda“ 4. duuma walimisehoogtöö Peterburis läbi wiis.

⁷ I. W. Staalin, kes Narõõmist, kuhu ta wälja oli saadetud, ära oli põgenenud ja 1913. a. algul mõned nädalad Krakowis ja Wienis peatas, kus rahwuseküsimuse üle artikli kirjutas, mis pealkirja all „Rahwuseküsimus ja sotsiaaldemokraatia“ esiteks „Proswestshenijes“ (nr 3, 4 ja 5 — 1913) ilmus ja hiljem mitmes partei kirjastuses ära trükiti.

⁸ Jutt on enamlaste nõupidamisel (nõndanim. „weebruari-nõupidamisel“) Krakowis 1913. a. algul wastuwõetud resolutsioonist rahwuseküsimuse kohta.

⁹ Strasser: „Der Arbeiter und die Nation“, 1912.

¹⁰ W. I. Lenin hakkas selle järele, kui ta Krakowisse elama asus, iseäranis aga Balkani sõjast saadik, eriti rahwuseküsimust uurima, mille kohta ta ju waremalgi hulga artiklid oli kirjutanud.

¹¹ Jutt on siin Pjätznitski mingisugustest kõlbmata tegudest, mis ta „Snaanije“ kirjastuse juhatajana oli toime pannud (selle kirjastuse osanik oli ka A. M. Gorki). Kohtuni asi siisgi wist ei läinud.

tulewad wariserid. Pjätznitskile, kohut kartes, järele anda, lasta asja soikuda, oleks andeksandmata.

Noh, lobisesin üleliiga. Kirjutage, kuidas terwis on.

Teie *Leenin*.

P. S. Meie tunneme peeterlast-Toomast. Ta on praegu Narõomis. Toomast Uuralist ei tule meele. 1907. a. kongressil oli peeterlane-Toomas.¹²

¹² Partei Londoni-kongressist (1907) osawõtja peeterlane-Toomas oli A. P. Smirnof — nõukogudewalitsuse aegne põllutöö-rahwakomissar.

S O O W

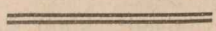
*Kus wälju katwad kõrged, kõrged hanged,
tuul hundi moodi hulub akna taga,
kus tuiskawad weel põhjatormid kanged
ja talwetaat, kui wahimees, ei maga —*

*seal soowiksin, kui päike, tuua soojust
ja talweöösse heita helget walgust,
et pühki tänawatelt talweroojust
ja kuulutada kaunist kewad'algust.*

*Kus soojust kandes ilmapealik päike
ju metsalatu kollendades kuldab,
kus maale kosutust toond äge äike
ja künnimasin seemnesängi muldab, —*

*seal soowid soojad täidawad mu rinda,
et rahwa rõõmuks iga wäike, suur
kah agaraste hariks külwipinda,
kus iwa idaneks ja wõrsuks juur.*

OSKAR KULLERKUPP

LÖBUMÄNGID NOORTELE

Katsu!

Lapsed seisavad seina ääri. Keha on jalakontsadest niuateni wasta seina litsutud. Korda mööda kumardawad nad ettepoole, et ilma põlwele painutamata sõrmedega oma saapaninasid puudutada. Naeru on palju, katset teewad kõik, aga tagajärge wähe. Wäga wähesed iseäranis painduwad saawad eesmärgile, teised pewad sellega leppima, et ülesanne nende jauks kättesaamata on.

Teinekord tõuseb tahtmine peale kestwat paigalistumist laste kohmakate katsete ja naeru abil tuju kergendada. Kirjeldatud mäng annab selleks wõimaluse.

Jõupingutamine

Mängija istub kaksiti toolile, silmad tooliseljataguse poole. Teine peab tooli istmelauast kinni, et tool ümber ei kukuks. Istuja püiab ilma istmelt ülestõusmata ümber toolileeni uueste istmele tagasi saada, see on: tiiru ümber toolileeni teha, mis sel kombel õige raske on. Mängi wõitjaks luetakse seda, kes ilma jala maha tuetamata tiiru ära tegi. See mäng läheb teistest sellepoolest lahku, et ta kehalist jõudu ja osawust nõuab.

Haiglasi ja nõrku lapsi ei tohi lubada seda mängi mängida. Kui selle mängi harjutamisel teatud osawus kätte on saadud, wõiwad niisugused meisrid kiiruses wõistelda. Iseäranis osawad toimetawad seda harjutust ilma tooli kinnipidajata.

See mäng tarwitab hästi tugewat tooli.

Mitu neid seal on?

Teinekord kuuleb eeskambris, et teises tuas inimesed kõnelewad. Mitu häält on kuulda. Küsimata, millest räägitakse, wõib huwitust tunda selle wasta, mitu kõnelejat on.

Sellest wõibgi järgmise mängi teha.

Üks laps jääb ühte tuppä, teised astuwad teise. Üks wahel pannakse

kinni. Mängijuhhi märgu peale hakkab mitu last korraga rääkima.

Räägiwad sedawiisi minuti jooksul. Siis käsib juhataja rääkimise lõpetada ja küsib: „Mitu ja kes nimelt kõneles?“ Õige wastuse andmise korral saab äraaimaja mängijuhiks; kui ta aga walewastuse andis, jääb weel aimajaks niikauaks, kui ta õige wastuse on annud.

Mängi wõib huwitawamaks teha mängijate arwu suurendamise ja hääle moonutamise abil. Alustada tuleb kolmenelja rääkijaga, kes oma loomulikku tooni tarwitawad.

Põrgumasin

Mäng seisab mõne wäikese asjakese otsimises, mis plahwatusega ähwardawat põrgumasinat kujutab.

Kõik lapsed lähewad tuast wälja. Mängijuht paneb põrgumasina, mida kõigile enne näidati, kuhugi lahtisele kohale, kuid sinna, kus ta wärwi ja kuju poolest mitte silma ei torka. Algab otsimine. Kõik otsijad jagunewad kahte salka — punaste ja walgete omasse.

Mida rutem hädaohtlik põrgumasin üles on leitud, seda parem. Kui aga mängijuht osaw on, siis leiab ta alati niisuguse koha, kust põrgumasina ülesleidmine kerge ei ole. Wõitjaks jääb see salk, mille liige põrgumasina üles leidis. Kui kindlaks määratud aja (2—4 minuti) jooksul ähwardawat hädaohtu awalikuks ei tehta, siis luetakse masin lõhkenuks ja kõik osawõtjad tules hukkasaanuteks. Kui mäng elaw on ja huwitust äratav, wõib otsimist korrata. Mäng arendab tähelepanekuwoimet ja annab juhust seda awaldada.

Õowaht

Õo. Tunnimees seisab sõjawälja - telefoni juures. Waenlused püüawad seda ära näpata. Kes wõitjaks jääb?

Toolil istub tunni-mees. Silmad on tal kinni siutud. Käed ripuwad keha kõrwal.

Põlwedel seisab telefon (mõni karp või rätik). Mängijad asuvad ümberringi täies waikus. Kordamööda minnakse telefoninäppamisel õne katsuma. Katsetegija ülesanne on kikiwarwul tunnimehe juure astuda, ilma mürata aparaat ära wõtta ja sammu kolm waenlase waraga eemale astuda. Kõik see peab nii tehtama, et tunnimees ei märkaksgi. Temal on õigus vähemagi kahtluse korral näppamiseks wäljasirutatud kätt haarata. Küllalt on näppaja kätt puudutada, et see sissekukkunuks luetud ja õiguse kautab selle telefoni näppamise katsetest osa wõtta.

Kui kümnest pealetungijast kolm kinni on püütud, luetakse tunnimees wõitjaks.

Poolte osawuse järele võib sissekukkujate ja pealetungijate wahekorda ka muuta.

Et mängist võimalikult enam kasu saada, peab täieline waikus walitsemata ja mängijad ettewaatlilikud ja osawad olema.

Õösine kohtamine

Kaks salaplaani-osalist peab pimedal õöl kokku saama. Tuld põlema süüdata ei wõi. Müra teha ka mitte. Mis siis teha? Käsitsi kobada.

Lapsed jagunewad paarideks. Iga paar on ühe salaplaani-osaline, kes kokku tahab saada. Nad asuwad üksteise wasta ja köidawad silmad kinni. Wahe mõlema wahel on labajala wõrra vähem kui mõlema mängija käte pikus kokku.

Kinnisiutud silmadega katsutakse, kätt otsekohe ette ajades, wastase käe nimetissõrme otsa oma nimetissõrme otsaga torgata. Teiste käeosade trehwa-mist ei lueta ülesande täitmiseks.

Kui kümnekordse katse peale sõrmeotsad kokku ei trehwanud, siis luetakse salaplaani-osaliste trehwa-misekatse nurjaläinuks ja mängijate silmad tehakse lahti.

Selles mängis etendab juhtumine suurt osa, kuid tähelepanekud näitawad, et mõned lapsed ka selles mängis harjutamise läbi ilmeksimatalt kohe trehwa-wad.

Enesekaitse

Pika istumise, hoolsa kuulamise, wahtimise, tähelepanekuwoime või meeespidamise pingutamise järele tärkab loomulik tahtmine kehalisi liigutusi teha. Enesekaitsemise harjutused ongi selleks kohased.

Kõik lapsed jautawad endid kahte ühesuurusesse salka ja asuwad paari üks teise wasta. Igaüks walib endale paarilise oma kaswu ja jõu kohaselt.

1. Iga mängija seisab oma paarilise wastas wäljasirutatud käe kaugusel. Iga mängija jalad on kindlalt üksteise kõrwal. Käed ripuwad kahelpool wasta külgi. Komandu järele hakkab iga paar käsi piupesa piupesa wasta oma paarilisega kokku lööma.

Mängi ülesanne seisab selles, et wastase jalgu esialgsest seisukohast ära nihutada, teiste sõnadega, et wastast sundida kukkumise eest hoidmiseks teist oma jalga edasi, tagasi või kõrwale nihutama. Kõige vähemgi labajala paigalt nihutamine teeb mängi nihutajale kautatuks.

2. Paari osanikkude kaugus jääb selleksamaks, mis eelmisesgi juhtumises. Ei hakata mitte käsi waatase kätega kokku lööma, waid ka suruma või tõmbama.

Iga mängija jalad on nii asetatud, et üks labajalg teisega sirgel joonel seisab, ühe jala kand teise warbaotsadega koos. Paremate kätega haarab paar nagu tere-tades üksteisest kinni. Peale märguandmist katsuwad mõlemad teineteist enda poole tõmmata või kohalt nihutada. Kellele see õnnestas, on wõitja. Järskusi tõmbeid ei lubata teha.

Kummasgi juhtumises ei jää wõitjaks mitte kõwem, waid ettewaatlikum, kes oskab tasakaalu pidada või löögi eest kõrwale hoida. Mängi algusel peab kokku leppima, kas petteliigutused lubatud on või mitte. Nende lubamise korral wõiwad need väga tihti wastast kohalt nihutada.

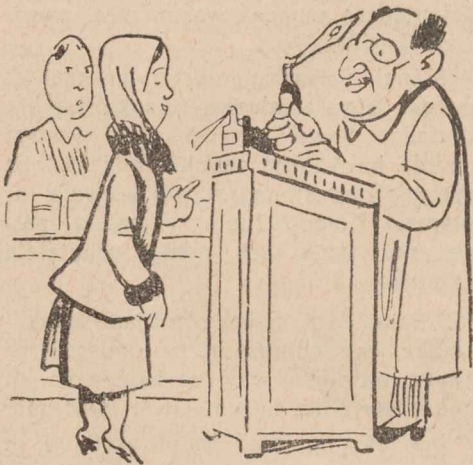
„Баран“

20-aastane juubel ehk isad ja pojad

A. Le Coq'i [Tartu õllewabriku] direktor rittmeister v. Sievers a. 1905 poegadele:
„Minu tegemisejuubel Gestimaal annab mulle võimalust rõõmu avaldada, et teie meie ettevõtet nii ohtralt toetate.“

Keiserlik Wene rittmeister v. Sievers [niiüldne õllepriinul] aastal 1905 isadele:
„Minu eriline ülesanne Gestimaal annab mulle rõõmsat võimalust teile 400, 500 ja 600 hoopiga ja lohtuta surma anda.“ „Krratt“

— Nohi on Wasšiljewa nimele valmistatud, aga teie nõuate teda kui Zwaanowa?
— Ja, ma läksin jelle kabe tunni jookkul juba Zwaanowile mehele [ja lahutas Wasšiljewi].
„Пушка“

— Raske kaubelda, kodanik. Miilits talistab.
— Rudamoodi?
— Patenti nõuavad alati. Muudgu jookse aga raibete eest ühtepuhku.
„Беремот“

Dstja majawalitseja: Andke mulle üks puusärk. Raine suri ära!
Müüja: Misjagune teile anda — märdine, tammine?
Majawalitseja: Ei ole lugu! Waadake aga et kaas nihma läbi ei lasje.
B. Eshemiot, „Беремот“

EESTI KIRJANDUSELOO AINED
WENE ISEWALITSUSE ARHIIWIDĚS

J. DEPMANI ARHIIWITOO JA TOLGE „KULWAJA“ WALJAANNE

KELLEGA KAH
EESTI TSENSORID
SÕDA PIDASID

1907—1914

LEENINGRAAD, 1927

„Wabaduse wool“ ja tsensor Pawlowski

Trükiasjade-peawalitsuse kantslele aktist nr 274, 1914. aastast:
Eestikeelse brosshuura „Wabaduse wool“ ärakorjamise üle

H. C. Pitsahl

Wabaduse wool

Jutuke lähemast minewikust

Tallinnas J. E. Meigase ja J. Kehlmanni kirjastus

I.

Metsaääre taluomanik Hindrek Kask istus oma taluwärawas piipu suitsetades pingi peal ja waatas oma põldude peale, mis kuni ligidal olewa metsa ääreni ulatasid.

Pilk, millega ta põldusi mõetis, tunnistas, et ta kõigea rahul oli.

„Noh, sel aastal tuleb tore lõikus“, pomises ta oma ette, „kui aga kange palawus, kuiwus wilja ära ei riku... Miina panen ma sügisel mehele. Saab ikka wa paar sada kaasawara — muidu on na' noh, kuda ma seda nüüd pean ütleva, häbi. Wa Kuremäe Annus on on ikka tubli mees küll! Tal on suur talu, ja sest wa' „kõlisewast“ ei ole tal puudust. Küllap' näha saab, mis tuleb!...“

Korraga kuulis ta maanteelt wankri sõidu mürinat.

Ta pööras oma silmad sinna poole ja silmitses hoolega sõitjat, kuni ta wiimaks teda ära tundis.

„Wallawanem!“ pomises ta imestades. „Mis see ometegi peaks tahtma?“

Wiimaks jõudis wanker Metsaääre talu juurde, ja sõitja pidas hobuse kinni.

„Tere ka, Metsaääre wana!“ hüüdis wallawanem wankri pealt maha ronides. „Kuidas teie pool ka lood on? Noh, wist ikka head küll?“

„Tänu Jumalale!“ wastas Metsaääre peremees peale teretamise. „Senini head küll!“

„Noh, siis on väga hea. Aga kas teie teate, Metsaääre peremees, mikspärast ma teie juurde tulin?“ küsis wallawanem kawalalt naeratades.

„Noh, kust siis mina seda teadma pean“, wastas peremees rahulikult ja

popsutas oma piipu. Ega ma mõni mõisa kasak ei ole, et kõik teadma pean.“

„Kuulge, Metsaääre wana, homme lõuna tulge mõisa. Seal saab parunile nõudmisi ette pandud, et ta rentisid alandaks.“

„Oh, Jumaluke!“ hüüdis peremees pool ehmatanult. „Kas siis meie walla mehed ka mässama hakkawad, nagu linnas?“

„Mitte mässama, waid õigust nõudma“, wastas wallawanem pool pahase häälega. „Mina, Anguääre Jaan ja Weskimäe Siim oleme peamehed.“

„Oh sa heldeke, mis nüüd kõik ära ei tehta!“ hüüdis Metsaääre peremees imestanult. „Kas seda enne tohtis teha! Kohe said hopmanni käest paar sada piitsa hoop, nõnda et mitu päewa liigutadagi ei saanud.“

„See oli endine aeg, millal kõik wõim parunite käes oli“, kõneles wallawanem Jüri Wõsastik. „Aga nüüd on aeg muutunud: parun on niisamasugune ja sellisama õigusline inimene, nagu talu-pojadgi.“

„Oi, oi, missuguseks kõik asjad on muutunud!“ imestas Metsaääre peremees ja wangutas järeilmõteldes pead. „Ei niisugust lugu enne nähtud.“

„Eks seda ole kõik uuem aeg teinud“, sõnas wallawanem iseteadwa uhkusega. „Ei nüüd parunid seda wõi teha, mis nad ennem tegiwad. — Aga kas teie tulete homme mõisa wõi mitte?“ küsis ta siis pisut kareda häälega.

„Küllap' ma tulen ikka ka“, wastas peremees pikaldase tooniga.

„Noh, siis tulge! Jumalaga!“ hüüdis wallawanem ja astus wankri peale. Siis tõmbas ta ohjad pingule, andis hobusele

piitsa ja sõitis suure mürinaga mööda auklist ja porist teed minema.

„Jumalaga!“ vastas Metsääre wana ja lükkas piipu teisse suunurka.

„Wõeh, mis küll nüüd ära ei tehta!“ pomises ta pead wangutades ja läks pikaldaste sammudega tuppa seda uudist teistele kuulutama, mis ta praegu oli kuulnud.

II.

Oli suwine pühapäew.

Ilm oli soe ja kuiw.

Päike paistis kaunis palawalt.

Lõuna ajal läksiwad suured salgad mõisa poole ja karjusiwad wastutulejatele:

„Mõisa! Mõisa!“

„Mis pagan sinna mõisa peab minema?“ küsis mõni.

„Paruni jutule!“ hüiti wastuseks. „Ta peab renti alandama!“

„Läheme!“ kõlas ühine hüie meeste suust.

Salgad kogusiwad mõisa õue peale kokku ja sünnitasiwad seal suurt lärmi. Küll keelas walitseja neid wait olla, aga seda ei pandud tähele.

„Teiega ei ole meil midagi tegemist“, karjuti talle wastu, „katsuge, et kodarad siit ära koristate!“

Walitseja läks seda lugu herrale teatama.

„Mis nemad tahawad?“ kisendas herra wihaselt. „Ütelge, et nad sealt minema lähewad.“

„Nad tahawad teie jutule saada, paruni herra“, sõnas walitseja, „et teilt rendi alandamist nõuda.“

„Mis?!“ kärkis herra tulipunaseks minnes ja jalaga wastu põrandat trampides. „Kuda nad seda julgewad teha? Silmapilk ajage nad minema!“

„Pai herra, ma ei wõi seda... nad lubasiwad mind surnuks lüüa, kui ma neid puudun“, kogeldas walitseja.

Nüüd läks parunil kops üle maksa. Ta astus wandudes balkoni peale ja waatas suure rahwa hulga peale.

Kohe, kui mehed parunit nägiwad, jätsiwad nad kisa järele.

Hauawaikus walitses mõisa õue peal.

„Mis teie minust tahtma?“ kärkis parun, wihaselt rahwahulga peale waa-

„Meie tahame teiega rääkida“, wastas üks noormees kõlawa häälega rahwa hulgast.

„Mina ei tahtma teid mitte jutule wõtma, sest teie olema päris mässajad...“ teatas parun oma kange saksakeelse rõhuga.

„Meie ei ole mitte mässajad!“ hüiti mitmelt poolt rahwa hulgast.

„Meie nõuame õigust!“ karjus keegi ähwardawa häälega.

„Maha parun!“ kõlas eemalt hüie.

„Palja kätega ei mässakeegi!“ hüidis üks keskealine mees.

Parun kokkus.

Tema kokkumisest aru saades, hüidis walitseja:

„Paruni herra on teie wastu armuline; ta kuuleb teid ja täidab teie nõudmisi!“

„Wait! Pea lõuad!“ karjus rahwahulk.

Walitseja pidi waikima.

Nüüd oli parun ennast suutnud koguda. Ta hüidis:

„Mina kuulma teid. Rääkima siis ära, mis teie tahtma!“

„Meie nõuame rendi wähenamist!“ karjus rahwahulk.

Parun tõstis käe ülesse, märgiks, et rahwas waikima peab.

„Ainult üks rääkima!“ hüidis ta.

„Wallawanem, astu ette!“ hüiti rahwahulgast.

Wallawanem sammus rahwa seast wälja ja hakkas rääkima.

„Meie nõuame, et teie renti wähenadaks, paruni herra. Rendid on liiga suured ja meie ei jõua seda maksta.“

Parun nikutas peaga, et ta aru on saanud.

„Ja muud teie ei tahtma?“

„Ei!“

„Noh, hea olema! Mina katsuma seda asja läbi ja siis ütleva, mis mina sellest arwama. Praegu mina ei teadma veel midagi ütleva“, sõnas parun.

„Meie tahame, et teie nüüd ütlete!“ kisendas rahwas.

„See mitte wõimalik olema“, sõnas parun. „Mina enne läbi waatama seda asja... Teie peama ootama. Mina teile walitseja läbi ütleva, kui tahtma teiega jälle rääkida.“

„Aga see aeg kestab kaua, millal teie selle asja läbi waatate!“ hüidis keegi rahwahulgast.

Parun waatas wihaselt sinna poole.

„See mitte kaua kestma!“ hüidis ta. „Nüüd kodu minema, muidu mina mitte kannatama“, hüidis parun ja näitas käega, et mehed minema peawad.

„Saab näha, kas paruni herra oma lubamist täidab!“ hüidis üks noormees.

„Sina olema lurjus!“ hüidis parun ja lahkus balkonilt, kuna rahwas ka kätse sedes mõisa õue pealt lahkus.

Rahwa nõudmisel oli tagajärg olnud, sest parun oli lubanud seda „asja“ läbi katsuda ja siis wastust anda. Kõikide südamed olid rõõmsad.

III.

Kaks [?] kuud olid sellest ajast mööda läinud, aga paruni wastust ei olnud veel saadud. Kõik oliwad juba ootamisest tüdinenud ega lootnudgi, et parun wastust saab andma. Juba hakkas jälle liikumine rahwa seas maad wõtma, juba kuuldi paruni kohta ähwardusi, et see rahwast petnud, kui ootamata lugu sündis, mis kõik lämmatas.

Eestimaal pandi sõjaseadus maksma ja seega tuliwad karistuse salgad rahwast karistama. Raske õnnetus langes waese rahwa kaela, kes oli julgenud omale natuke õigust nõuda. Talud põletati ära, mehi lasti kui mässajaid surnuks ja neiud ning naised teotati ära.

Kuidas seda jutukest äwitati ja äwitaja tsensor H. Pawlowski

Tallinna trükiasjade
Inspektor
18. juunil 1914. a.
№ 352

Trükiasjade - Pea-
walitsusesse.

Sellega on mul au

Trükiasjade - Peawalitsusesse saata ära-
kirja minu kaebtusest nr 348 — 18-st
juunist s. a. Tallinna Ringkonna-
Prokurörile minu poolt aresti alla pandud
brosshuura „Wabaduse woolu“ asjus.

Sellele lisan juure, et minu saadud
teadete järele tähendatud väljaande
kõik trükitud eksemplaarid konfiskeeritud
said.

Tallinna trükiasjade-inspektor

H. Pawlowski.

Sajanded saiwad surma, sajanded jäi-
wad waesteks lasteks ja ilma peawarjuta
ja sajanded pandi wangi, aga parunid
hõiskasiwad ja rõõmustasiwad selle üle.
Nad lasiwad oma mõisadesse kaitsewäe
salgad tulla ja pidasiwad rõõmu pidusi,
ega mõtelnudgi selle peale, mis nende
waesed alamad kannatama pidiwad ja
mis nendega sündis! Mässu leek oli
ära lämmatatud.

Ka wallawanem Jüri Wõsastik lasti
kui X. walla mässajate peamees, ühes
oma naisega maha, ja nende talu põ-
letati maha. Niisamasugune lugu sündis
ka paljude muudega. Ka Metsaääre
wanaga ei juhtunud parem lugu, sest ta
puhkab praegu maamullas... Soldati
püssikuul oli tema elu lõpetanud...

Tema tütar Miina on Kuremäe pere-
naine ja tihti käib ta oma isa hauale
lillesi wiimas. Iga kord, kui päike metsa
tagant ülesse kerkib, särawad ta kiired
raudristi peal ilusti... Ta terwitab wa-
baduse eest surnud puhkajat...

[Paari-kolmesaja realine jutukene on sõreda
kirjaga 16 väikese lehekülje peale laiali we-
nitatud, aga õige puhtalt ja heal paberil trü-
kitud.

Tsessori poolt on alla kriipsutatud, kui kuri-
teulised, järgmised kohad III osast:

„Raske õnnetus langes waese rahwa kaela,
kes oli julgenud omale natuke õigust nõuda...

... ja neiud ning naised wägistati ära...

... Sajanded saiwad surma, sajanded jäi-
wad waesteks lasteks ja ilma peawarjuta ja
sajanded pandi wangi, aga parunid hõiskasiwad
ja rõõmustasiwad selle üle...

... Jüri Wõsastik lasti ... ühes oma nai-
sega maha...“]

[Peawalitsuses kriipsutati nähtawal heal
meelel sõnad „kõik trükitud eksemplaarid“
alla ja kuulutati konfiskeerimine „Книжная
Летопись“ nr 27. sees välja.]

Tallinna trükiasjade
Inspektor
18. juunil 1914. a.
№ 348

Ärakiri.

Isandale

Tallinna Ringkonna-
kohtu Prokurörile.

17. juunil toodi minu kätte raamatuke,
mis pealkirja „Wabaduse wool“ kannab,
kellegi H. C. Pitsahli kirjutatud.

Selles kirjatöös, mis kolmest peatükist
koos seisab, jutustatakse sellest, kuidas
Eesti talunikud wallawanema Jüri Wõ-
sastiku juhatusel oma paruni juure läk-

sid rendi vähendamist „nõudma“. Parun wastas neile, et ta mässajatega rääkida ei taha.

„Meie ei ole mässajad!“, karjuti talle mitmelt poolt.

„Meie nõuame õigust!“ karjus keegi ähwardawalt.

„Maha parun!“ kostis eemalt hüie.

Parun lubas asja läbi waadata ja wastuse anda. Temalt nõutakse aga kohe wastust. Aga parunil läheb siisgi korda rahwahulka ootama manitseda, olgugi et see kahtlust awaldab, kas parun oma sõna peab.

Rahwa nõudmisel olid tagajärjed, sest parun lubas „asja“ läbi waadata ja wastuse anda.

Kõikide südamed olid täis rõõmu.

Kaks kuud läks mööda, wastust aga ei tulnud ikka weel. Kõik wäsisid ootamisest, jälle hakkas liikumine, uueste kostsid ähwardused paruni aadressil selle eest, et ta rahwast pettis. Kuid siis sündis ootamata lugu.

„Eestimaal kuulutati sõjaseadus wälja ja karistussalgad tulid rahwast nuhtlema. Raske õnnetus tabas õnnetut rahwast, kes julges natukene õigust nõuda. Põletati talusid, mehi lasti kui mässajaid maha, tütarlapsi ja naisi wägistati.

Sajad said hukka, sajad jäid waesteks-lasteks ja peawarjuta, sajad saadeti wangi, aga parunid õiskasid ja rõõmistasid selle üle.

Nad kutsusid kaitsealku oma mõisatesse, panid lõbusaid pidusid toime ega mõtelnud selle peale, mis nende waesed alamad pidid kannatama ja mis nendega sündis. Mässuleek sai kustutatud.

„Ka wallawanem Jüri Wõsastik, kui X. walla mässumeeste ninamees, sai ühes oma naisega maha lastud.“

Parem polnud lugu ka Metsaääre wanamehega (ühe liikumisest osawõtjaga). „Soldati püssikuul tegi ka tema elule otsa“... Päike oma kiirtega mängib tema hauaristil, tema „terwitab wabaduse eest surma läinut“...

Nimetatud kirjatöö III osas, mis, kahtlemata, 1905. aasta sündmusi kujutab, nimetab autor rahwast õnnetuks, sest ta kandis karistust selle eest, et „natukene õigust nõudis“. Missugused aga tõepoolest rahwa nõudmised Eestimaal 1905. aastal olid ja mis see rahwas

tegi — on weel kõigil meeles. Edasi jutustab autor, et tütarlapsi ja naisterahwaid wägistati ja wallawanem Wõsastik ühes oma naisega maha sai lastud. See on juba täieste sihilik tõeasjade wäänamine, kuna ju sõjawäed ainult mässajaid karistasid, naisterahwaste au aga ei rööwinud ja neid maha ei lasknud. Niisugune tõeasjade moonutamine, mis kirjatöös leidub, on trükiteel meelega waleteadete laialilautamine sõjawägede tegewuse üle, mis elanikkudes sõjawägede wasta waenulist meeleolu äratav, misugune kuritegu on nuhtluseeaduse 1034^a. paragrahwi 3. punktis ette nähtud.

Peale selle seab kirjanik kõrwu: ühest küljest rahwa hädad, kelle pojad sadade kaupa langesid, „sadade kaupa waesteks-lasteks jäid, sadade kaupa wangitorni saadeti“, teisest küljest aga parunite rõõmu ja õiskamist sel puhul, kes oma mõisates pidustusi toime panewad. See koht kirjatööst võib minu arwates ainult wihawaenu elanikkude kihtide wõi seisuste wahel äratada, praeguses juhtumises wihawaenu mõisnikkude wasta. See kuritegu on ette nähtud kriminaalseaduse 129. paragrahwi 6. punktis.

Kõige eelpool ettetoodu põhjal panin ma, kriminaal-kohtupidamise korra 1213¹¹. paragrahwi järele toimetades, kirjatöö „Wabaduse wool“ aresti alla.

Sellest kõigest Teie Kõrgestsündinule teatades on mul au juure lisada, et nimetatud kirjatöö, mis lihtsal, alamale rahwale arusaadawal keelel kirjutatud, J. ja A. Paalmani trükikojas 3500 eksemplaaris trükitud on, suuruse poolest ühe trükipoogna sünnitab ja 10 kopikat eksemplaar maksab.

Järgnewate sammude üle palun mind mitte teadmatusesse jätta.

Siin juures 1 eksemplaar raamatust „Wabaduse wool“.

Tallinna trükiasjade-inspektor

H. Pawlowski.

[H. Pawlowski kriipsutab kirjas alla sõnad: „Raske õnnetus tabas õnnetut rahwast, kes julges õigust nõuda... Parunid õiskawad ja rõõmustawad selle üle... Jüri Wõsastik... sai maha lastud ühes oma naisega.“

Trükiasjade-peawalitsuses kriipsutatakse alla read, milles Pawlowski sõjawägede wasta üleskihutamist 1034^a. paragrahwi alla ajab; äärelt kirjutatud: paragrahw 1034^b.]

Tallinna trükiasjade
Inspektor
20. juunil 1914. a.
№ 362

Trükiasjade-Peawalitsusesse.

Täienduseks minu teada-
andele 18. juunist nr 352 on mul au
Trükiasjade-Peawalitsusele teatada, et
Tallinna Ringkonnakohtu korraldawal
koosolekul 19. juunil minu poolt bro-
sshuura „Wabaduse wool“ peale pandud
arest kinnitatud sai.

Tallinna trükiasjade-inspektor
H. Pawlowski.

[Teade on asetatud ajakirja „Книжная Летопись“ nr 28.]

Trükiasjade-Peawalitsus Tallinna Trüki-
... juunil 1914 asjade-Inspektorile.

Teie Kõrgestsündinu poolt 18. juunil
s. a. sissesaadetud Tallinna Ringkonna-
kohtu Prokurörile saadetud kaebtuse
ärakirjast on peale muu näha, et Teie
brosshuuras „Wabaduse wool“ meelega
waleteadete laialilautamises sõjawägede
tegewuse üle, mis elanikkudes sõja-
vägede wasta waenulist meeleolu sün-
nitab, nuhtluseeaduse 1034⁴. paragrahwi
3. punktis ettenähtud kuriteu tundemär-
kisi leiate.

Sel puhul lueb Trükiasjade-Peawalitsus
oma kohuseks Teie Kõrgestsündinule
seletada, et niisugustes juhtumistes
õigem on süüdistada nuhtluseeaduse
1034⁵. paragrahwi järele, mis karistab
trükisõna kaudu sõjawäe wõi selle mõne
osa teutamise eest.

Trükiasjade-Peawalitsuse Ülema asemel,
Nõukogu liige
Asjaajaja kohuste täitja Krahw Golowin.

[Selle walmiskirjutatud paberi peale tehtud
märkus:]

Saatmata jätta.
VI. 21.

Trükiasjade-Peawalitsus Tallinna
28. juunil 1914. a. Trükiasjade-
№ 8846 Inspektorile.

Trükiasjade-Peawalitsus paneb Teie
Kõrgestsündinule ette täienduseks kir-
jale nr 352 — 18. juunist teatada bro-
sshuura „Wabaduse woolu“ täieline nimi
ühes väljaandmise aasta ja koha ja
trükikoja ja kirjastaja nimega.

Trükiasjade-Peawalitsuse Ülema asemel
Nõukogu liige Dogiel.

Asjaajaja kohuste täitja Krahw Golowin.

2. juulil teatab H. Pawlowski, et brosshuura
täieline nimi on:

H. C. Pitsahl, Wabaduse wool. Ju-
tuke lähemast minewikust. Tallinnas,
J. E. Meigase ja J. Kehlmanni kirjastus.
J. ja A. Paalmanni trükk, Tallinnas, 1914.

Wäljaandja märkused

Tsensor H. P a w l o w s k i ilmus Tallinna
mõni aeg peale narri tsensori Harry Jannseni
surma. Kust ta tuli, ei teadnud keegi; teati
ainult rääkida, et ta, nagu nii mõnigi endine
tsensor, armas suguwend pidi olema, waata-
mata oma wene- wõi poolakõlalise nime peale.
Nimelt pidi ta Tartu Eesti Üliõpilaste Seltsi
liige olema.

Tuttawaks sai ta laiemalt pärast seda, kui
ta Tallinna Eesti Põllumeesteseltsi näitusel
sellega toime sai, mida Harry Jannseni ei
olnud süandanud ette wõtta.

Tähendatud näitustel panid ammust ajast
saadik ka raamatukirjastajad oma raamatud
wälja ja müüsid neid seal, nagu iga teinegi
oma walmistuse wäljapanega wäljapandud asju
müüb. Ei politsei ega tsensor ei teinud selles
takistust, olgugi et Tallinna tsensorikohal olid
istunud niisugused elukad nagu Jüri Truus-
mann ja Harry Jannsen. Isamaalastest uus
tsensor Heinrich Pawlowski leidis siin wõimalu-
se kõigist oma eelkäitatest üle käia: laskis
politsei kõikide raamatumüüjate kohta pro-
tokollid teha ja andis asja rahukohtuniku kätte,
kelle ette ise süüdistama ilmus. Onnetuseks
oli asjaarutajaks ülemuse tallalakuja rahu-
kohtunik, kes kõik kirjastajad 15 rubla trahwi
maksma ehk kolmeks päewaks aresti mõistis.
Üks kirjastus ajas asja küll kuni senatini, aga
et kassatsiooni põhjust ei olnud, rahukohtunik
ja rahukogu aga kohaliku ülemuse mõju all
olid, siis jäigi otsus jõusse.

1914. aastal, sõja lahtipuhkemisel kadus
H. Pawlowski tsensorikohalt. Räägiti et ta
sõjawäkke kutsutud. Aga külap ta sealgi tsen-
soriametit pidas, igatahes mitte tuleliinile ei
sattunud, ja Eesti wabariigi tekkimise ilmus
ta uueste silmapiirile. Näituseks lueme aja-
loolises Eesti sõjaministri Sootsa päewakäsus
nr 190 — 30. maist 1922. a., millega W. Kingis-
sepa üle kohtumõistmiseks eriline sõjawälja-
kohus loodi, et selle kohtu liikmeks oli

a l a m k a p t e n [P a w l o w k i

sõjawäeringkonna staabist. Ei ole mingit kaht-
lust, et see alamkapten Pawlowski muu keegi
ei ole kui endine Tallinna tsensor Heinrich
Pawlowski, kes seadusewäänamises juba tsen-
soriametis osawust awaldas.

Tuleb tunnistada, et kindral Soots oma ko-
halt õieti toimetas, kui ta W. Kingissepa üle
kohtumõistjaid otsides H. Pawlowski peale
peatama jäi.

Teiselt poolt ei saa tähendamata jätta, et ka
H. Pawlowski kindlat joont oma tegewuses
peab: kirjanduse kägistaja enne sõda, inimeste
kägistaja, kui seda erakorralisel juhtumisel
waja on ja lõpuks elukutseline alaline sõja-
kohtu liige, keda 1926. aastal, nagu Eestimaa

lehtedest näha, sõjaringkonnakohtu liikmeks on ülenud.

Eelpool ära trükitud esimeses kirjas kiitleb tsensor H. Pawlowski, arwatawaste oma hoolsust nähtawale nihutades, et ta brosshuura „Wabaduse wool“ wiimase eksemplaarini ära olla konfiskeerinud. Selles oli tal õigus. Sest kõige hoolsamate keelatud kirjanduse korjajate kogudes puudus see raamatuke, kuna ka sellest, et ta ilmuda tahtis ja ära korjati, pea keegi ei teadnud.

Raamatukese kirjastajad — trükitöölisel J. E. Meigas ja J. Kehlmann (ka jutukese kirjutaja Pitsahl on trükitööline) — löid peale selle esimese äparduse poliitikasisuliste raa-

matute wäljaandmise peale käega ja andsid samas trükikojas, sama kausta ja wälimusega labase lobajutukese „Isane tüdruk“ wälja, mis hiljem mitmes trükis ilmus. Ka iseloomulik selleaegse tsensori ja ta ülemuse kohta: kirjandusliselt enam-wähem luetaw, sisuliselt ja ajalooliselt õige jutuke „Wabaduse wool“ korjatakse suure rutuga ja tähtsa näuga, kui kõige kurja juur ära ja tõugatakse wäljaandjad labast ja wastikut „Isast tüdrukut“ wälja andma. Selle ilmumise ja tema kaswatawa mõju võib praegune Eesti wabariigi sõjaringkonnakohtu õigusemõistja H. Pawlowski oma teenistuselehele kanda lasta teiste suuremate teenuste, nagu W. Kingissepa üle kohtumõistmise kõrwal.

Ka wiimase eksemplaarini

Aktist nr 553, 1907. aastast: Eestikeelse brosshuura „Elu ringmägi“ üle

S. A. M. Isandale
Tallinna Üksik Tallinna Ringkonna-
Tsensur Tallinna Ringkonna-
12. nowembril 1907. a. kohtu Prokuröriile.
№ 689

Selle kaasas saadan eestikeelse brosshuura: Arthur Schnitzler, Elu ringmägi. Pildid sugulisest läbikäimisest. 10 kahekõnet, tõlkinud Heinrich Anto, tõlkija kirjastus, Põdderi trükikoda Narwas, 128 lehek., trükitud 2000 eksemplaari, mille peale ma 1906. aasta 26. aprili seaduse IV osa 3. punkti põhjal aresti panin, ja palun käesolewas juhtumises sama seaduse IV osa 6. punkti tarwitada. Nimetatud brosshuuras leian ma kuritegude tundemärkisi, mis nuhtluseseaduse 1001. paragrahwis ette on nähtud, nimelt awalikku kõlblusewastast

ja wiisakusetunnet haawawat kõnede ja tegude kujutamist, mis otsekoheses ühenduses inimeste sugueluliste aktidega on. Näituseks lisan siia juure kahe esimese dialoogi tõlke kümnest, mis kõik üks-teise sarnased on.

Trükiasjade-inspektori kohuste täitja

G. Truusmann.

16. weebbruaril 1908. aastal teatab Truusmann täiendawalt trükiasjade-peawalitsusele, et Tallinna ringkonnakohus 8. detsembril 1907. aastal on otsustanud brosshuura „Elu ringmägi“ ära äwitada.

8. martsil teatab G. (Jüri) Truusmann, kes nüüd ainult tsensori asemel „riiginõunik G. Truusmann“ alla kirjutab, et ta trükiasjade-peawalitsuse arhiwi 2 eksemplaari asemel ainult ühe võib saada, sest et brosshuura „Elu ringmägi“ täielikult ära on äwitatud.

„Meie Matsiga“ maadlemas

Akt nr 341, 1908. aastast: Eestikeelse brosshuura „Meie Matsi pilke- ja naljalaulude“ üle

S. A. M. Trükiasjade-
Tallinna Üksik Peawalitsusesse.
Tsensur ja trüki-
asjade Inspektor Eestimaa Kuberner
22. juulil 1908. a. kohuste täitja pööras
№ 359 minu tähelepanemise

enne minu ametisse astumist Ehrenpreisi trükikojas Tallinnas trükitud eestikeelse brosshuura „Meie Matsi pilke- ja naljalaulude“ peale. Seda brosshuurat läbi waadates selgis, et selles mitte wähe laulusi ei ole, mis sisaldawad waleteateid walitsuse, sõjawäe wõi selle osade tegewuse üle, mis elanikkudes waenulikku wahekorda nende wasta ära-

tawad. Selle tagajärjel panin ma kirjaga 21. juulist s. a. nr 355 Tallinna VI linna-jau pristawile tähendatud brosshuura aresti alla, ja kirjaga samast kuupäewast nr 356 all palusin ma Tallinna Ringkonnakohtu prokurörielt aresti kinnitamist ja sõjawäe nuhtluseseaduse 281. par. järele süüdlaste wastutusele wõtmist (Seadusekogu XV anne, 1885. a. wäljaanne).

Sellest on mul au Trükiasjade-Peawalitsusele tema 1907. a. 5. weebuaril ringkirja nr 167. põhjal teatada.

Tallinna tsensori ja trükiasjade-

inspektori koh. täitja H. Jannsen.

≡ ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ ≡
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СОЮЗА
РАБОТНИКОВ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА С. С. С. Р.
МОСКВА, Солянка, 12, „Дворец Труда“

Т Е Л Е Ф О Н Ы :

Коммутатор ВЦСПС	1-70-80 до 86	Доб. ЦК ж.-д.
НКПС	1-87-60 до 69	
Городской	3-73-08	
Председатель ЦК — Андреев А. А.	5-08-01	
Отв. секретарь — Амосов А. М.	5-08-01	
— Андрейчик А. С.	5-13-49	
Казначей ЦК — Лальер К. Е.	5-13-48	

ЖУРНАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА
СОЮЗА КОММУНАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ
„КОММУНАЛЬНЫЙ РАБОТНИК“
(двухнедельник)

УСЛОВИЯ ПОДПИСКИ: на 3 месяца — 90 коп.; на полгода — 1 руб. 80 коп.;
на год — 3 руб. 60 коп.

Адрес: МОСКВА. Солянка 12. Дворец Труда. 514.

ЕЖЕНЕДЕЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„КРАСНЫЙ ДЕРЕВООБДЕЛОЧНИК“
ОРГАН Ц. К. ПРОФСОЮЗА РАБОЧИХ ДЕРЕВООБДЕЛОЧНИКОВ С. С. С. Р.

Адрес:

МОСКВА, Солянка, 12, Дворец Труда,
комн. 549.
Телефон 1-70-80, доб. 182

Условия подписки:

1 мес.	— руб. 20 коп.
6 „	1 „ 10 „
1 год	2 „ — „

Центральн. К-т Союза Транспортных рабочих (Местран),

Открыт прием подписки на 1927 год

„Красный Транспортник“

Двухнедельный профсоюзный журнал

Ц. К. и МК П. С. Т. Р.

Подписная цена:

1 мес. 25 коп.	6 мес. 1р. 50к.
3 „ 75 „	12 „ 3 руб.

„Бюллетень“ Центральн. Комитета

Ежемесячное издание.

Материалы и распоряжения Центрального К-та.

Подписная цена:

1 мес. 50 коп.	6 мес. 3 руб.
3 „ 1р. 50к.	12 „ 6 „

„Мотор“ Орган „Мосавтоклуба“

Ежемесячный популярный научно-технический журнал по авто-мото-транспорту, тракторному делу.

Подписная цена:

1 мес. 40 коп.	6 мес. 2р. 20к.
3 „ 1р. 15к.	12 „ 4 „ 20 „

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ изд-вом „МОТОР“ — Москва, Столешников пер. № 8/13, а также всеми почтовыми отделениями СССР и конторами по приему подписки.

Изд-во „МОТОР“ выпускает популярную литературу по вопросам авто-транспорта, тракторам.

Каталог высылается по первому требованию.

Sgauts wõib saada postisaadetise

järgmistes seeriates:

„Серия А“.

Ind 1 rbl 50 kop.
Tasfu- ja teeapteek kaunis
kastis. Sees on 21 asja.

1. Snosentsewi tilgad
2. Piparmünditilgad
3. Ceter-balderjanitilgad
4. Londoni tilgad
5. Jooditinktuur
6. Tinkpiiritus (salmia-
piiritus)
7. Manganiappe-kaali
8. Meliotiplaaster
9. Konnasilmaplaaster
10. Kaskara-sagrada
11. Siatina-äädil
12. Puhastatud sooda
13. Aspiriin tabletid à 0,5
14. Hiniin " à 0,3
15. Puhastatud puuwill
16. Weresetsatufe-puuwill
17. Marlest binded
18. Boorappe tabletid à 0,5
19. Kompresšipaber
20. Inglisndelad
21. Siimiplaaster

„Серия Б“. Ind 3 rbl.

Koduapteek.

Sees on 24 asja.

1. Jooditinktuur
2. Ceter-balderjanitilgad
3. Aniiſitilgad
4. Snosentsewi tilgad
5. Kauatilgad

6. Daani kuninga tilgad
7. Piparmünditilgad
8. Tšingisalu
9. Wilkinsoni salw
10. Riitſinuseõli
11. Kampweriõli
12. Tinkpiiritus
13. Roheline seep
14. Puhastatud sooda
15. Meliotiplaaster
16. Boorape
17. Boorwafeliin
18. Aspiriin tabletid à 0,5
19. Hiniin " à 0,3
20. Binde puhtaft marlest
21. Puhastatud puuwill
22. Sinepipaberid
23. Kompresšipaber
24. Talf

„Серия В“. Ind 5 rbl.

Koduapteek.

Sees on 31 asja.

1. Snosentsewi tilgad
2. Piparmünditilgad
3. Ceter-balderjanitilgad
4. Aniiſitilgad
5. Dunaapperaua-tilgad
6. Londoni tilgad
7. Jooditinktuur
8. Kampweriipiiritus
9. Tinkpiiritus
10. Kampweriõli
11. Riitſinuseõli
12. Meliotiplaaster
13. Konnasilmaplaaster

14. Glitseriin
15. Manganiappe-kaali
16. Boorape
17. Puhastatud sooda
18. Puhas puuwill
19. Weresetsatufe-puuwill
20. Aspiriin tabletid à 0,5
21. Hiniin " à 0,3
22. Boorwafeliin
23. Migreen-pull
24. Marlest binde
25. Puhas marle
26. Sinepipaberid
27. Kompresšipaber
28. Inglisndelad
29. Tšingisalu
30. Wilkinsoni salw
31. Roheline seep

„Серия Д“.

Ind 3 rbl 50 kop.

Sanitaar-terwisoiu saa-
detus. Sees on 11 asja.

1. Lilleõhna-seep
2. Perekonna-seep
3. Lõhnaõli proovid
4. Eau de Cologne (o-dö-
kolonn) kolmekordne
5. Puuder
6. Boorwafeliin
7. Glitseriin
8. Umbapulber, plekffarbis
9. Kreem näu wisitrikude
ja tedretähte de wasta
10. Seebipulber, plekffarbis
11. Näupumat.

Saadetakse posti kaudu tellijatele wiibimata pealepandud maksuga (с на-
ложенным платежом) ilma käeraha ette saatmiseta. Kui aga terwe ind
ette saadetakse, siis on pakkimine ja saatmine ilma innata.

Raha palutakse rahasaatekaardiga (почтовый перевод) saata, mitte aga maksifi
ega raha kirja sisse panna, mis keelatud on ja ära wõidakse wõtta. — Saadetakse
ainult seda, mis kuulutatud seeriates on tähendatud. Misgisuguseid lisandusi ega
muutusi ei tehta. — Tellimise juures tarwis üles anda postimaja nimi, kus pakki
wasta wõetakse. Adressidega „nõudmiseni“ (до востребования) ei jaadeta.
— Ilma maksideta kirjasi wabrik wasta ei wõta. — Adress ja nimi palutakse
selgelt kirjutada.

Tellimise aadress: „Государственный Химико-Фармацевтический Завод
им. Н. А. Семашко. Москва, Тулинская улица 15. Отдел посылок № 66.“
Telegrammiaadress: Москва ПРЕПАРАТОР.

Kuda ja millal neid rohtuji tarwitada, seda juhatab „Külwaja“
kalender aastaks 1927 (ind 35 kop.) ja selle kalendri lühendatud
väljaanne Weike tähtsamat 1927 (maksab 20 kop.) Kalendrite
tellimise aadress: Ленинград, Фонтанка 53, „КЮЛЬВАЯ“.